

& alia recte gesserint: neque, quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam uictus rationem adhibeant. Verum, quod non habeant ex ætate sanationem, sed quantum ad eam attinet, passio consenescat, liquido ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis uideatur manifestum esse, quod negligentius accipiunt uerba illa: Quibus uero uigesimo quinto anno, commoriantur. Neque enim ists solis passio commoritur, quibus uigesimo quintum annum agentibus aduenit: sed multo magis etiam ists, qui ultra hanc ætatem progressi sunt. Addentes igitur sermoni Hippocratis illud quod deest, uerum ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales, qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore soluantur: qui ultra pubertatem procedunt, commoriantur. Tempus autem pubertatis est post quartumdecimum annum usque ad uigesimo quintum. Est autem & alia scriptura talis: Quibuscumque uiginti quinque annorum fiunt, multum commoriantur. significante uerbo, multum, idem, quod magna ex parte.

9 Quicumque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem uertuntur.

Eam, quæ fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, solet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: sicuti & istos expuere, purgari, tam in libro de uictu acutorum, quam in Prognostico, nominauit. Verum nunc & tempus præfinit purgationis, in quo si non fiat, ad suppurationem ait morbum uerti lateralem: aut omnem, quæ fit ad pus, transmutationem ita nominans, (sicut in Prognostico sæpius) aut eam, quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effusionem. fit enim utrunque horum, quando morbo laterali laborantes non expurgantur per sputa. Verum secundum, quod diximus, ipse in sequentibus eruptionem suppurationis nominauit.

9 Tabes fiunt maxime ætatibus à decimo octauo usque ad trigesimo quintum.

In superioribus Aphorismis, quando morbos secundum ætates enarrabat, Iuuenibus, dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nunc uero etiam numerum apposuit annorum, non propterea eadem rursus scribens, quæ antea, sed propter passionum thoracis atque pulmonis communionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis præcipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatum nunc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimo octauo usque ad trigesimo quintum. Quod. n. ætatibus numero plurali dicitur, quædam habet significationem, quod non eandem Hippocrates ætatem existimat esse mediam inter annos enumeratos. Neque sane una est, si diligentius consideremus: uerum ea, quæ est à decimo octauo usque ad uigesimo quintum annum, adolescentium est: quæ autem ab hinc usque ad trigesimo quintum, iuuenum.

10 Quicumque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem uertitur, & in septem diebus pereunt. si uero has effugerint, suppurantur.

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunque ante septimum diem occidere, ægro uidelicet strangulato: si uero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari.

11 Qui tabe molesantur, si sputum, quod extussiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.

Eas, quæ sunt in pulmone, ulcerosas dispositiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id, quod expuitur, carbonibus iniectum. Sicut autem prius in ulceribus uelificæ, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauius olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atque aliquando humorum corruptio.

12 Quibuscumque tabe laborantibus, capilli à capite defluunt: ijs alui profluuio superueniente, moriuntur.

De ists, qui ex tabe iam morti uicini sunt, nunc sermo habetur: quos etiam male se habere ostendat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente, mortem appropinquare opinandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quæ præterea ex ipso casu fiunt imbecilliores.

13 Quicumque spumofum sanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit.

Et pleraque exemplaria, & quam plurimi huius libri expositores norunt Aphorismum in hæc uerba scriptum: Quicumque sanguinem spumofum euomunt, ijs è pulmone eductio fit. Et quidam ipsum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem significare, ac propterea à proprio esse translatum: aperte mentientes contra id, quod apparet. Sæpe. n. uisus est sanguis spumofus absque multitudine euomi. Si igitur ita Hippocrates re uera scripsit, ipsum ab usum fuisse uocabulo dicemus. Neque enim sanguis multus, ex pulmone eductionem significat: paucus uero, ex alio loco. Si uero expuunt aut extussiunt, scriptum sit: tunc proprio usum fuisse uocabulo, & ostendere sanguinem talē carnosam pulmonis substantiam (quæ est ipsius uera substantia) affectam ulceribus esse. adeo ut uere quidem dicatur solius pulmonis ulcera ex spumoso sanguine indicari: non uere autem, ulcerato pulmone, ex necessitate spumofum expui. Sæpius. n. uidimus quibusdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atque in palæstra percussis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad solum ruenti, alter super thoracem

A racem inciderit, sanguinem plurimum optime coloratum expui cum tussi sine ullo dolore: quem ratio dicitur ex aliquo pulmonis vase dirupto prodire.

14. *A tabe habito profluuium alui superueniens, letale.*

Paulo antea dixerat, tabidis, cum sputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuium superueniente, mortem subsequi. Hic uero simpliciter dixit esse letale superueniens alui profluuium in tabe, nulla facta, neque de sputo, neque de capillis mentione, tanquam illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita è proximo, neque tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorum adiungitur.

15. *Quicumque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die, qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem transeunt.*

Addens suo sermoni, ruptionis, uocabulum, manifestum fecit se de illis loqui, in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde dirupta, in spacio thoracis atque pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, nisi ut plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio, fiat per spuitiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum posuit purgationis, suppurationis autem quadagesimum. Dicitur autem est plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum, in eo tractatu, qui inscribitur de diebus iudicatorijs. Quare, si quis uniuersam illam legerit contemplationem: ea, quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicuntur, promptius assequetur.

16. *Calidum, ubi quis sepius eo utatur, hæc mala affert, carniū effœmationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profuuiā sanguinis, animi defectiōnes: hæc, ad quæ mors.*

De calidi & frigidi usu immodico & modico dictum est non parum & in libro De usu humorum. Dicta sunt autem & hoc in loco Aphorismorum omnia ferè capita, & primum hoc ipsum, quod calidum, si quis eo ultra modum utatur, has facit passiones, carniū effœmationem, hoc est debilitatem: dictum est enim nomen per translationem, quoniam fœmina debilior est masculo: cui ascribitur hoc, quod subiungitur: Neruorum incontinentiam. Nam & hi fiunt imbecilles, cum eorum substantia à calore dissoluatur. Et rursus mentis torpor, mentis est imbecillitas: cum ita scilicet substantia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluatur. Eodem modo & calidi usus immodicus facit sanguinis profusiones, in illis utique corporis dispositionibus, quæ ad sanguinis profusionem apta sunt. Sequuntur autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti & ad alia prius dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad hæc quidem magis, ad hæc uero minus: ad sanguinis uero profusiones, & animi defectus, statim. Scriptus est autem finis Aphorismi uario modo in exemplaribus: scripturæ uero omnes dictam sententiam ostendunt. Est autem una hæc, His mors: altera uero hæc, In quibus mors: tertia hæc, Quibus mors: alia, Hæc ad mortem.

17. *Frigidum autem conuulsiones: distentiones, liuores, rigores febriles.*

Immodicum scilicet frigidum hæc facit, conuulsiones, distentiones, & neruorum refrigerationem. Sicuti enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neque ultra modum conuenientem refrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac sanè quidem liuores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere: Rigores facientes & conuulsiones, & distentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his seorsum diximus in libro de casuum causis.

18. *Frigidum, inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medulla: calidum uero utile.*

D Quæcunque partes sunt natura frigidiores, (sunt autem in animalibus tales, quæcunque sunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidi usu offenduntur: ipsæ autem rationabiliter calidum conuenientius.

19. *Quæcunque refrigerata sunt, excalefacere oportet, exceptis ijs, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.*

Hoc, quod nunc dictum est, haudquaquam euertit illud theorema, Contrariorum contraria esse remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui De arte curatiua inscribitur: in quo ostendimus aliud esse theorema maxime necessarium, illa prius curari præcipiens, quæ magis urgent, hoc est, quæ maius periculum afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igitur prius obliandum est: atque ita deinde, quod passum est, ad bonam temperiem est reuocandum.

20. *Ulcerebus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones.*

Si proprio utamur uocabulo, calidum mordax est: sensus autem similitudine, & frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem simpliciter incidit, sed ulceratam. Nam, quod mordax futurum sit, eius, quod morderi debeat, substantiam oportet peruadere: quod in cute secundum naturam se habente,

habente, frigida aqua non potest efficere, quoniam densior est, quam pro eius substantia, cutis. In **E** ulceratis autem, ut quæ rariora sint, peruadere potest eorum substantiam, in profunda subintrans. Dicitur autem est plenius de natura mordacium, in libris de potentia simplicium medicinarum. Ulceratis igitur frigidum est mordax: non ulceratis autem non solum mordax non est, sed & cutem facit duriores, eius densando substantiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilem, natium refrigerando calorem, qui ulcera ad suppurationem perducit, & ea difflari prohibet, quæ dolorem efficiunt. Quæ autem sequuntur, prius etiã dicta sunt ab ipso, & liuores, & rigores febri les, & conuulsiones, & distentiones.

31 *Est autem, ubi in distentione sine ulceratione, iuuenes, bene carnosus, æstate media, frigida aqua multa perfusio calorem reuocat. Calor autem hæc soluit.*

Quæ raro iuuent frigidum ac calidum, post ea, quæ ante dixit, Hippocrates deinceps prosequitur: & primũ quidem de frigido inquit, ut in distentione. (Liquet autem quod & in omni alia conuulsione) in medio æstatis tempore, cum bene carnosus fuerit æger ac iuuenis, frigida aqua perfusio calorem reuocans, passionem sanat. Vnde & manifestũ fit, quod non sua ui frigida aqua morbum tunc sanat: sed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnosus reuocationem caloris facit. **F** in alia enim ætate nil proderit, quoniam neque reuocationem efficit: quando neque in hac, ullo anni tempore, præterquam æstate media. Nam aqua frigida occurfus aut uincit natium calorem, aut colligit. uincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipsum continens ac difflari prohibens. Excipit autem eas, quæ sunt cum ulcere, conuulsiones, ut quæ nunquam ab aqua frigida sanari queant, neque si æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æstiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (ut & ipse antea dixit) ulceribus frigidum mordax dolorem in suppurabilem facit. Iis igitur, qui in ulceratione conuellantur ob neruorum corporum inflammationem, contrarium uehementer est frigidum, ut quod neque ulcus iuuet, neque corporum neruorum dissoluat inflammationem.

32 *Calidum suppuratorium, non in omni ulcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, conuulsiones, & distentiones mitigat: & ex ijs, quæ ad caput attinent, eius soluit grauitatem: plurimum autem confert ossium fracturis, sed nudis præcipue, eorumque maxime, qui in capite ulcera habent, & quæcumque à frigore moriuntur, uel ulcerantur, et herpetibus exedentibus, sedi, pudendis, utero, uesicæ. his calidum, amicum & iudicans: frigidum, inimicum & perimens.*

Sicuti frigidum conuulsiones & distentiones facere natura aptũ, tamen sanat aliquando, quam raro, distentionem: sic & calidum, quantum ex sui natura, ad suppurandum efficax, est aliquando prohibens suppurationem. siquidem ulcera putrida, & simpliciter omnia, quæ fluxiones habent, adeo non suppurat calidum, ut his etiã plurimum noceat: atque hæc ambo in unum coniunguntur, nocere ulceribus, & minime suppurare: sicuti contra, prodesse, ac suppurare. Maximum etenim est ulceri signum ad securitatem, & pus, & medicamen, quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male potest aduenire ulceri pus generanti. Quæ igitur conuulsionem afferunt, non suppurantur omnino. Similiter autem & quæcumque ulcera sunt putredini obnoxia, & quæ partes circumstantes exesas habent: atque hæc difficulter ad cicatricem perducuntur uniuersa & minime suppurantur: & quæcumque ex malis ulceribus proprijs nominibus insigniuntur, ueluti quæ cæcrofa, chironia, telephia, & phagedænica, id est carnem comedentia nominantur, omnia & ipsa non suppurantur. Maximum igitur signum ulceri ad securitatem, est pus: & hoc potest conijcere ex calidi usu. In quibus enim non congruit, uidebis hæc à calido insuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera, quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratum mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & conuulsiones ac distentiones mitigat: nec, sicuti frigidum, dolorem insuppurabilem efficit, quoniam est à natura nostra alienum, quæ est calor natius, quem coauget, ubi medio critere adhærescit. Calor uero extrinsecus facit hæc omnia, **H** quæ dicta sunt, nonnulla quæ cõcoquendo, & ad melius alterando: quædam discutiendo, & euacuando noxia, ad sanitatem perducit. quod si nõ ex toto sanat, saltẽ dolores mitigat. In capitis uero dispositionibus & hæc eadem facit, & eas, quas *καρφαλαίαι*, id est capitis grauitates, nominat, sanat, concoquens atque dissoluens, quæcumque molestant. Et quidem fracturis ossium utilissimum est, & magis nudis, hoc est carne exutis: adhuc autem magis ijs, quæ in capite sunt, nam talia frigidum maxime offendit: ut quod non ossibus tantum, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Iam uero & quæcumque partes ex algore emoriuntur, ijs calidum remedio est: sic, quæ frigidum exulcerat, sicuti hyberno tempore calcanea, & digitos, & omnino extrema, horum quoque remedium est calidum. Sanat etiã herpetas exedentes, quamuis ab humore bilioso calido quæ fiant, nam propter exulcerationem frigidum est ipsis inimicum, ut quod eis mordax existat. Sic & omnibus, quæ sunt in sede dispositionibus, amicum quidem est calidum, contrarium uero frigidum, quoniam sedes est neruosa: frigidum uero neruis est inimicum: & quoniam per communicationem frigiditas facile ex sede ad uentrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & utero & uesicæ calidum quidem, amicum & iudicans: inimicum uero & occidens, frigidum. nam & hæc pariter neruosæ sunt, & supraciacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quod autem omnibus, quæ in Aphorismo dicuntur,

A tur, communiter subiecit, his calidum esse amicum & iudicans, frigidum uero inimicum & occidens, liquet, etiamsi à me non dicatur.

²³ *In his frigido utendum, unde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa unde influit, & quæcunq; inflammationes uel inflammina ad rubrum & subcruentum sanguine recenti tendunt. nam ueteribus nigredinem affert. Erysipelas etiam non ulceratum iuuat. nam exulceratum lædit.*

Eas, quas facit frigidum, utilitates, ac mala hoc transigit Aphorismo. Primū, in quibus sanguis fluit, aut fluxurus est, inquit conferre ipsum, non ipsis partibus manantibus sanguine admotū, (ulceribus enim frigidum mordax) sed circumstantibus, & illis præcipue, unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, quas ipse sic nominat inflammina (Græce *επιφλογισματα*) hoc est ueluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, à quibus fiunt caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recenti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridum non habet colorem. Quare frigido admoto liuere, et nigras fieri contingit partes patientes. Eodē modo & erysipelas non exulceratum iuuatur à frigido, sicuti ulcerato mordax est frigidum, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones.

²⁴ *Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.*

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autē de niue & glacie differit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quāta sunt aqua frigida frigidiores, & quòd thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & ualis plerunq; disruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracem offendāt atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, cerebrum refrigerantes.

²⁵ *Tumores articulorum atq; dolores absq; ulcere, & podagricos quoq; atq; conuulsa, horum plurima, frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitq; dolorem. nam modicus torpor dolorem soluit.*

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuat, ostendit. Sed, quænam hæc sint, dicere prætermisit: tanquam ex illis, quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcunq; enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quæ in fluxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in talibus soluit, quia eius causam abscindit: refrigeratio etiam partium largior, affert torporē mediocrem, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

²⁶ *Aqua, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissima est.*

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id, quòd per quendam circuitum illud inuenit, quod facile erat statim inuenire. Nam, si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum, quæ ponderantur, iudicium rem deducere, eiusq; per lancem ac pondus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ uentrem nō grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liquet autē, quòd non solum hoc iudicium existit uirtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, & omnib. nota, hoc uero aliquid habeat artificiosum: sic ad id prodendum scriptis Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt alia? Primum quidem si neq; turbida: neq; cœnosa: deinde si neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigeratur & calefit. nam perspicuum existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autē cibi uirtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: siquidem facile transmutari uolumus, quicquid concoqui debeat ab instrumentis, quibus est coctionis munus à natura demandatū. Quicunq; uero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum, si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem ueniant experientiam

²⁷ *Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.*

Neq; si dandus, neque si minime dandus sit potus ijs, qui noctu admodum sitiunt, quicquam ostendit, sed hoc tantum, quòd superdormire confert. Coquitur enim per somnum, ut liquet, & subdescendit id, quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quòd ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo succurrere: & illam, quæ facta est ex uino, caliditatem aqua restinguere, theorema est medicinale. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed abstinendum, siue ex defectu humiditatis tale quid patiantur, siue ex nimia uini potatione. contingit enim & hos ex somno iuari.

²⁸ *Suffitus aromatum, muliebria ducit: sepius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.*

Muliebria dicit, ut liquet, ea, quæ ex utero mulieribus euacuantur in mensstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, qd & hoc in loco, illas, quæ uel propter uteri inflammationē, uel euerlionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, q̄ eam curantes passionem,

passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas uero, quæ sine hac passione parcius purgantur, ipsæ, qui nunc ab ipso docentur, suffitibus curat. In his enim uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum, quæ pertingunt ad uterum, uel eorundem obstructio, totiusue ipsorum substantiæ densatio. Quodcumque uero dictorum in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui uia sua aperit uasorum fines obstructos, extenuatque humorum crassitudinem, et obstructions incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis induceret grauitatē. Nam totum corpus poterat continue suffiri per uterum in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus illam, quæ fit ex suffitu cephalalgiam, præsertim in febribus. Nam aromata ferè omnia capitis commouere dolorem, tum experientia ipsa ostendit, tum ratio docet. Quæcumque enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitatem causant: utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipueque Casia, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

29 *Grauidas purgare turgente materia à quarto mense usque ad septimum, minus uero has. Recentiores autem & seniores uereri oportet.*

Hic Aphorismus dictus est & antea, ubi de purgatione sermo habebatur. Sed & hic, ubi de mulieribus agitur, in quam pluribus exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget præter illam, quam retro scripsimus.

30 *Mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.*

Non absque ratione. Si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, Talis enim est morbus acutus: & in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam foetum occidentem: alterum uero, quod ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu foetum destruemus. Si uero, ut hunc seruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres continuas uictu intempestiuo augentes, matrem occidemus. Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, quæ Græci apoplexian uocant conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.

31 *Mulier utero gerens, sanguine misso ex uena, abortit, & magis, si foetus sit maior.*

Ex defectu alimenti foetus destruitur, non modo misso sanguine ex uena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios Aphorismos. Non absque ratione autem & maior foetus magis destruitur misso sanguine ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

32 *Mulieri sanguinem euomentem, menstruis erumpentibus solutio.*

Non absque ratione: Erit enim retractio simul atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experientia comprobatur utiliter fieri: nos uero ab ipsa excitati, opera quæ bene à natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine ex uena, uacuabimus.

33 *Menstruis deficientibus, sanguinis ex naribus fluens, bonum.*

Quod quidem sit necessarium eum, qui singulis mensibus bene euacuatur, sanguinem, quando ob aliquam dispositionem fuerit retentus, mulierem lædere, & quod per aliam partem euacuatus, omnem corporis tollet læsionem, unicuique est manifestum. Cum uero multa sint loca, per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus inest detrimentum: sola, quæ fit per nares, euacuatio innoxia est, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen, si aliqua etiam alia euacuatio sine noxa est, propterea Aphorismus est falsus. Neque enim quod sola per nares euacuatio deficientibus menstruis bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto, quod sola. Si quis igitur eam, quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem esse, non aduersatur Aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplum de similibus omnibus pronuciare.

34 *Mulieri in utero gerenti si alius plurimum profluat, periculum est ne abortiat.*

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus esse, quemadmodum & antea in missione sanguinis ex uena, ostendebamus.

55 *Mulieri, quæ uterinis molestat, aut difficulter parit: superueniens, sternutatio, bonum.*

Vnum in Aphorismo uerbum habet obscuritatem, uterinis, (Græce hysteris) Non nulli enim per id accipiunt omnes, quæ utero adueniunt dispositiones: non nulli uero illas tantum, in quibus passio contingit, quam uocant uterinam strangulationem, quæ tamen non est uere strangulatio, sed apnoea, id est ablatio anhelitus. alij secundas (Græce choria) intelligunt, nam & has uteros nominant. Verum hi aperte aberrant, quamuis maxime uerum dicere uideantur: quod secundæ contentæ in utero, ex sternutatione dirumpunt. Alius enim de his Aphorismus est ab ipso per scriptus. Et plurimum refert, an uterum dixeris, an uterina. Falsum est etiam illud, de omnibus uteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neque erysipela, sicuti neque abscessus, sternutatio iuuat. Verum autem hoc, quod in uterinis strangulationibus superueniente

Aperueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signū sternutatio sponte adueniens ijs, quæ ita se habent mulieribus, sed quoniam & causa, ut quæ sit huius passionis remedium. Signum itaque bonum existit, quia naturam ostēdit, quæ prius obstupuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quando aliquam eijcit superfluitatem. Ostensum est enim in libro De causis accidentium, sternutationem hac ratione fieri. Causa autem, ob quam iuuat est, quia uehementiore concussu atq; feruore partim quidem naturam excitat, partim uero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixæ adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet.

36 *Mulieri menses decolores, nec per idem semper tempus uenientes, purgationem indicant esse necessariam.*

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus uenientes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est, qui post consuetum ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egeamus hac sola necessario. nam & per extenuantem aliquando uictum tales dispositiones sanauimus. Scriptum autem est à nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem istius uim habent, pessi adhibiti, epotaq; medicamentata, quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est, quod calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodq; sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorum aperire, quæ pertingunt ad uterum, tum sanguinem extenuare. Ac sanè quidem purgatio totius corporis, ut dixi, quando crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones. Si uero, decolores, scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neq; enim propter humorem pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicum & biliosum menses fiunt decolores. Quomodo igitur dignoscere oporteat humorem superabundantem, ipse in primo De muliebribus docuit: nunc autem, q̄ per purgationem euacuandum sit: idem monstrauit. Verba autem illa, nec per idem semper tempus uenientes, huic scripturæ magis consonant: ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus ueniāt, quo antea uenire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiā tempus periodi non seruari: siquidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs, qui secundum naturam se habent, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, consuetum terminum anticipando.

37 *Mulieri utero gerenti si mammae graciles repente fiant, abortit.*

Hic pariter Aphorismus ex illorum numero est, quos diximus defectum alimenti foetui significare. Cōmunes enim quædam uenæ sunt mammis ac uteris: quæ, ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammas reddunt, atrophia autem. i. alimenti cessatione non nunquam foetum perimunt, nō nunquam etiam ad excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro De natura foetus, per hæc uerba explicat: Alimentum atq; auctio à matre ueniens, non amplius est infanti sufficiens, quādo decem menses præterierint, & foetus auctus fuerit. Trahit enim à sanguine ad se id, quod est dulcissimum: & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quā illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liquet igitur, q̄ & ante decem menses foetus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas dirumpens initium partus matri affert.

38 *Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, foeminam.*

D Quod suprascriptus Aphorismus de ambabus māmīs dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam uero, quam diximus de uenis communibus causam, is, qui è directo est māmæ factæ gracilioris, foetus abortum patitur. Quod autem existentibus geminis, altero mare, altero foemina, si dextra quidē māmā gracilis fiat, solus mas: si uero sinistra, foemina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidē in dextris, foeminas uero in sinistris magis concipi opinatur.

39 *Si mulier, quæ neq; grauida est, neq; peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt.*

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisite assequi debeat, exercitatum esse in libris De potentijs naturalibus. Tantum tamen de his nunc à nobis dicetur, quantū breuissime dictum possit ad præsentia conferre. Hoc quidem cōmune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos utiles generare, aut ad usum aliarum partiū, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum quandam ueluti superfluitatē partis ipsum generantis. Non. n. quia norit, ad quid utilis erit humor animali, ipsius facit pars generationem, nisi debeat talem habere intellectum, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis, quidem opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (ut ostensum est) potentijs regitur naturalibus, cum alijs quibusdam, tum alteratiua, per quā assimilatur, mentū sibi ipsi. Quātum igitur alimēti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatur,

illi apponitur parti, ac nutrit eam. & hoc est, quod ipse ait: Alimentū est, quod alit, & quod est ueluti alimentū, & quod debet alere: superfluum uero, quod superest. similis autē naturæ partis humor existit, in ossibus quidem id, quod in cauernis eorū continetur, in hepate uero sanguis: ex hoc genere est & spumeus humor, qui in carne pulmonis cōtinetur, & qui in articularum compagibus glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in uocatis parastatis, semen, & qui in lingua, cui nomen saliuā. Sunt autem & quidam in mammis adenes, uim habentes id, quod ad eos influat, sibi ipsis assimilandi. Cum ergo hi sint exangues & albi, proprium efficiunt humorem, talem, quale est lac, eiusq; maiorem copiam, quo plus alimenti defertur ad ipsos. Plus uero defertur octauo & nono mense conceptionis, qm̄ abundanter oppletæ sunt communes uenæ mammarum & uteri, sicuti in animalium prægnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit autem & tale quoddam, licet raro, cum mulier grauida non est, qm̄ ad similem peruenerint uenæ repletionē ex menstruorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

40 *Quibuscunq; mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

Quod quidem sanguis ad mammas feratur, deinde ab adenibus, qui ibi sunt, in lac transmutetur, in præcedenti scriptum est Aphorismo: Nunc autem, qm̄ intransmutabilis māsērit hic, qui ad eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse uidi: & si quando eueniat, ex ijs est, quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit. et, si uerum sit, talem ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, illorum præsertim, qui in mammis sunt, exanguis est, & proculdubio frigida: omne. n. exanguē frigidum. Atq; ideo sanguinem, qui defertur ad ipsos, ad frigidius commutat. Quanto enim adenes hi sunt hepatis carne frigidiores, tanto lac sanguine. Cum igitur multus aliquando sanguis & feruens per totum labitur corpus, & caput præcipue petit: in furorem uertuntur, quoniam sanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammas defertur: ad contrariam naturam alterari non poterit ita, ut lac fiat, tum propter feruorem, tum propter exuperantiam.

41 *Si uelis noscere, an conceperit mulier: cum dormitura est, ei aquam mulsam potandam da: & si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.*

Tormina fiunt quidem propter mordacitatem, fiunt etiam propter spiritum flatuosum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrādum in mulieribus, quæ conceperūt, propter eam, quæ fit ex utero, angustationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam uidelicet: qm̄ qualitas flatuosa (si noscere uolumus) est necessaria: uolens & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem. hæc. n. ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier, si marem concepit, bene colorata est: si uero foeminam, male colorata.*

Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indicium, quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam, quæ foeminam concepit, minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est foemina mare. Nunquā uero talem concepisset, nisi & uiri semen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuisset, in quo cōcepit. Quare, quod dicitur, ex eorū numero est, quæ sæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autem, quod & alia signa sunt, quæ significant marem esse conceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamen neq; ipsæ, signa perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quod concepta foemina sit mare robustior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam, ut aliquando mas sit debiliior foemina, ac paucioribus debiliioribusq; motibus cieatur.

42 *Si mulieris grauida in utero sit erysipelas, letale.*

Nunquid solum erysipelas in utero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam etiam, quæ proprio nomine dicitur phlegmone, hoc est inflammatio: Quod enim factum in utero erysipelate, foetus moriatur ex necessitate, manifestum est. quando quidem & febres acutæ aliquando sine erysipelate ipsum interficiunt. An uero utero inflammationem patiente, possit aliquando foetus uiuere: dignum est inquisitione.

44 *Quæcunq; præter naturam tenues existentes, utero gerunt, abortiunt prius, quam crassescant.*

Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius, præsentis Aphorismi sententiā. Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam uero, si non crassescant & reficiantur, sed maneant absq; refectione, ac tenues: quidam uero, cum reficiuntur, tunc maxime eas existimant abortire: quod minus uidetur, quam prius dicta, uerisimile. Vertūtamen ita exposuit Numesianus, dictum inquiring esse Aphorismum in ijs, quæ præter naturam extenuatæ sunt, & quas prius refici oporteat: sed, cum concipere anticipent, eas non posse refici ait absq; qd sanguis ad cōceptus alimentum deputatus, ad eius, quæ concepit, nutritionem assumatur: quare non absq; ratione foetus sufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed et uerba illa, Præter naturam tenues, quidā ita acceperunt, sicuti Numesianus, ut præter sui ipsius naturā grauida mulier sit extenuata.

Quidam

A Quidam uero magnum excessum dicunt significari, uolente Hippocrate nobis insinuare, non quod mediocriter extenuata id ex necessitate patiantur, sed quæ ualde sunt extenuata. Vtraque autem expositio non caret ratione.

45 *Quæcumque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere foetum continere, sed dirumpuntur.*

Sine manifesta occasione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio sanguinis, uel erysipelate in ipso utero constituto, uel saltu grauidæ mulieris uehementiore, uel clamore, uel tristitia, uel ira, uel timore, uel uictu parciori, uel alio tali aliquo actu seu passione. Est enim uerisimile in his esse plena mucore ora uasorum uenientium ad uterum, ex quibus secundæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit, non (sicuti quidam arbitrantur) adnatas ipsis carnes adenosas. Nam, ut ipse inquit in primo libro De passionibus muliebribus, Si acetabula plena fuerint pituita, mēstrua sūt pauciora: & Praxagoras in primo De naturalibus, Acetabula, inquit, sunt ora uenarum et arteriarum, quæ feruntur ad uterum.

46 *Quæcumque præter naturam crasse, non concipiunt utero: ijs omentum os uteri comprimit, & prius, quam extenuate fuerint, non concipiunt.*

Verba, præter naturam, dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam. n. excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est autem prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur, atque angustatur uteri os ijs, quæ supra modum crassæ sunt. appellat autem nunc os, illud, quod intus est, ubi uterus quidē desinit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas, quæ muliebri pudendo coniungitur, non uteri, sed ipsius colli os haud sine ratione uocaretur.

47 *Si uterus ea parte, qua coxæ incumbit adiacetue suppuratur, medicamentis per linamenta curetur necesse est.*

In coxam uteri partem inclinatam, quia per concepta & medicamentis conuenientibus oblita linamenta curationem requirit, ob id ea μεμοτον appellauit, quasi dicas conceptis linamentis curandam. Nā quod uterus, si suppurauerit (suppuratione præsertim extrorsum uergente, id quod nunc indicare uidetur) tali necessario curatione egeat, nemini est in obscuro.

48 *Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ uero in sinistris magis.*

Quod propter temperaturam, quæ statim ab initio calidior existit, foetus masculus generatur, in commentarijs de semine, est demonstratum. Calidior uero temperatura foetibus aduenit non minime ob locum, qui est dextra uteri pars: hæc autem calidior statim existit propter hepatis uicinitatem. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebri semen profusum quidē ex proprijs testiculis per utrumque corniculum, partim in dextrum uteri sinū, partim in sinistrum, dissimile tamen: ut & hoc ipsum ostendimus. Si igitur serosius est atque frigidius, quod in sinistro testiculo continetur semen: etiam iuxta hoc conceptus in læua parte uteri constitutus, non absque ratione fuerit frigidior. Dictum autem est de omnibus talibus sufficienter etiam in quinto libro sectionis Hippocratis.

49 *Ut secundæ procidant, sternutatorio imposito, nares apprehendito & os.*

Nō cum accentu circūflexo ultimam syllabam ὕσερω, legere oportet, ut significet uterum, sed cum graui ὕσερω, ut secundæ intelligantur. Neque. n. uult uteros ipsos excidere, tētionē facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea, quæ choria uocantur atque secundæ.

50 *Mulieri si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammæ appone.*

Sicuti menstruorum, quæ aut parce, aut nullo modo fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum, quæ ultra modum euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam quam maximam mammis apponere. Melius est autem non mammis ipsis cucurbitulam adigere, sed inferius sub ipsis eam affigere, potissimum, ubi sunt uenæ, quæ ad ipsas desubter ueniunt. Saneque non nullis his uerbis Aphorismum scribunt, Cucurbitulam quam maximam sub mammis pone. Vult autem quam maximam esse cucurbitulam, ut fortiolem faciat ex utero ad superiora reuulsionem, per communes id uenas artificiose molitus.

51 *Quæ utero gerunt, ijs uteri os comprimitur.*

Maximū hoc est mulieris, quæ concepit, indicium, si obstetrix potuerit immisso digito os uteri tangere. Statim. n. cum semen intra seipsas acceperint, totum sui interius spatium contrahunt, et os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os uteri comprimi. Distinguiturque ab eo, qui in grauidis, ex duritie uteri.

52 *Mulieri utero gerenti si lac multum è mammis effluat, foetum imbecillum significat: si uero mammae solidæ fuerint, foetum significant saniolem.*

Illo uidelicet tempore fluit lac, quibus uisum fuerit fluere, quando natura fert, ut in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur mensibus. Quod autem omnino fluat, & non maneat in-

tus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis communibus, quæ à mammis pertingunt ad uteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimum conceptus assumit. Hoc uero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur, & neque mammæ tenues oportet apparere, sicuti in muliere non grauida: (hoc enim signum defectum sanguinis ostendit, & hac ratione foetus in ipsis corrumpitur) neque adeo plenas, ut lac effluat, sed tantum subleuari, ut solidæ tangentibus uideantur. Media enim est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, ut quod indicio sit neque foetum esse imbecillum, neque deficere ipsi alimentum.

53 *Quæ corrupturæ sunt foetus, ijs māmæ extenuantur: Si uero rursus duræ fiant, dolor aut mammæ, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.*

Prius dixerat, Mulieri utero gerenti si māmæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et, si altera mamma extenuetur geminos habenti, alterius foetus abortum secuturum: Nunc uero ordinem consecutionis commutauit, & non à signis, sed à mulieribus foetum corrumpentibus fecit initium, ipsis præcedere inquit māmæ tenues. Non est autem omnino idem, si dicatur ad māmæ tenues sequi corruptionem, & futuræ corruptioni māmæ tenues præcedere. Qui n. ait ad māmæ tenues sequi corruptionem: hic istud solum ostendit esse signum futuræ corruptionis. Qui uero dicit ijs, quæ debent corrumpere foetus, māmæ extenuari: non hoc solum uidetur ostendere signum præcedere foetus corruptioni. Quare diligentius inquirendum est, & obseruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter foetum corrumpant necne, sed semper præcedat māmæ extenuatio, An saltantibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandescentibus, uel nimio repente pauore correptis, contingit quidē interdū māmæ non præcedere extenuationē: Contingit autē & in quibusdā, ut propter magnitudinē febris, aut factū in utero erysipelas, uel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, foetus corrumpatur absque māmæ extenuatione. Cæterum uidetur Hippocrates existimare hanc semper præcedere: & mihi sæpius obseruanti uisæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionē māmæ fuisse extenuatæ. Nunquid igitur, quæ citra aliquam huiuscemodi causam māmæ extenuant, defectū sanguinis esse in uenis utero māmæ communibus, in causa existimare debemus: unde propter nutritionis cessationē foetus corrumpitur: In alijs uero causis, in quibus aut propter passionem interit, aut dirūpitur foetus, cum ipsum mēbranæ continentes diuelluntur, natura os uteri adaperiēte, & dolores excitante, ob has ipsas causas sanguinē ad genitales deferri partes: Hæc n. est quædam ratio cōmunis, in quibus natura aliqd uolenter excernit, ut eo sanguis ac spiritus tendat: quibus duobus ueluti instrumentis natura utens, ea, quæ infestant, per uim expellit. Atque hac ratione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere atque expellere causam doloris properate: ut uero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente. Hæc itaque à me dicta sint in primam partem Aphorismi. Secunda uero, quæ sequitur (in qua contrariæ māmæ meminit dispositionis) talis est: Si uero rursus māmæ duræ fiant. Cum uero dictio, rursus, (Græce πάλιν) duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungitur dispositioni, alterum uero, quod per alia uerba dici consuevit uice uersa: mihi uerius, & magis Hippocratis sententiæ cohærere uidetur secundum significatum: ut, quod in toto dicitur Aphorismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt foetuum corruptionem: et nō possunt isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Duræ, corruptionem quidem non significant, sed dolor quidam dictarū partium ad ipsas consequitur: ut, sicuti māmæ tenues, defectus sanguinis significationē habēt: sic duræ, multitudinis: differentes ab illis, quas paulo ante dixerat solidas, in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed foetus nullā habet offensionē. Quæstio autē occurrit hoc loco, ob quā causam ad corpus uteri natura nunquid materiam reponit inutilem, & non facit inflammationem: uel cur inflammato utero, foetus nō corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud est: Neque n. quod nunquid ad māmæ duras corruptio foetuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictū, sed quod non semper, quemadmodum in tenuibus: uerum, si ad alterum locum natura reponat superfluitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieribus, quæ foetum corrupturæ sunt, semper māmæ extenuatæ præcedunt: duræ autē ac plene, nō semper. Omnino n. in his ad alteram partē materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipsam expellat, fiet & tunc omnino tenues. Nam secundum Hippocratis (ut apparet) sententiā, etiam si propter aliud quicquam, & non ob defectum alimentī abortus fiat, omnino præcedet māmæ gracilitas, ob causam antedictam. quare, etiam si ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipsum natura expellente ad excretionem, motio sanguinis erit ad uteros, & hac ratione māmæ fiet graciles magis, quàm prius erant.

54 *Quibus os uteri durum est, ijs uteri os comprimi est necessarium.*

Dictum est & antea, quod os uteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter

Ater naturam existentis, & conceptionis in muliere, & q̄ oportet id ex duritie distinguere. Grauidis. n. molle est, & secundum naturam: Durum autem, in quibus est tumor præter naturam, siue sit inflammatio, siue tumor durus. Melius itaq̄ fuerat hunc Aphorismum post illum scribere, in quo dicebatur, Quæcunq̄ utero gerunt, ijs os uteri compressum est.

55 *Quæcunq̄ utero gerentes à febris corripuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur.*

Accidit quibusdam grauidis, in quibus uitiosi humores prius, quàm conceperint, sunt aceruati, non nunquam à febris uehementibus corripit, adeo ut ex necessitate abortiant: non nunquam uero à mediocribus quidem, sed cum nō purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in corpore uitiosorum, ex quibus febres erant institutæ, utpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod ualidum auxilium adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauius se habent. Non sine ratione igitur foetus aliquando nequit obistere, sed à febris & uitio humorum corrumpitur: non nunquam uero perdurat quidem usque ad tempus partus, sed, cum & ipse uale tudinariis sit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur, Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

56 *In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenerit, malum.*

Non statim fluxu constituto hæc fiunt, sicuti nec aliorum ullum, quæcunq̄ in sequenti sermone quibusdam alijs ait aduenire, sed cum uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidē animi, communis omnīs immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero, etsi non communis existat, ad plurimas tamen ex ipsis cōsequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit.

57 *Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: & si non fiant, ex utero morbi contingunt.*

Quibusdam medicis uisum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulieribus, sed etiam in uiris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando utrunque. Ostensum autem est, quòd intemperaturæ, quæcunq̄ tantam habent magnitudinem, ut possint iam lædere operationem, sunt ex morborum genere. Verum, quantum ad hoc, neq̄ falsum, neq̄ obscurū est quicquid ab Hippocrate dictum, Quatenus autem, in pluribus quidem mensuris simpliciter dixit fieri morbos, neq̄, ex utero, adiecit in defectu autem eorum istud adiunxit, dignum est inquisitione, nunquid in utrisq̄ affectibus dictis, communiter, ex utero, subintulerit, an tantum hoc proprium sit defectus mensurorum. Hoc autē scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas uel plura, quam opus sit, uel pauciora ueniant menstrua. Possibile est igitur immodicas fieri mensurorum euacuationes, si ora uasorum, quæ pertingunt ad uterum, ultra modum aperiantur: & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat: & si totum corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad uenas, quæ in utero sunt, ut in rheumaticis dispositionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadem uero menstrua possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum mensuram purgationem, comprimuntur: uel obstruuntur ob crassitiam sanguine, siue frigiditatem et robur ipsorum, quæ in utero sunt, uasorum, adeo ut, quod influit, nō admittant. Quodcunq̄ autem horū fuerit, necesse est processu temporis & ipsum uterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totū compatitur corpus. In immodicis uero euacuationibus nulla talis accidit uteris passio, adeo ut per compatiendī rationem totum corpus unā laboret. quare sit uerisimilius in sola retentione mensurorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex utero.

58 *Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium superuenit: & renibus purulentis urinæ aduenit stillicidium: hepatis autem inflammationem patienti singultus aduenit.*

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio, urinæ stillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in uesica, non nunquam uero ex acritudine urine. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorem præter naturam: acritudo autem uel propter renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percolata. Recte itaq̄ Hippocrates inquit urinæ stillicidium recto intestino, & utero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire: In recto quidem intestino & utero, per compatiendī rationem uesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per uesicā euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excitat ad excretionem: In uteri autem uel recti intestini inflammatione, uicinitatis ratione pati uesicam est necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationem, & præterea prematur atq̄ angustetur à tumoribus præter naturam, qui in illis existunt. Dictum autem est à me etiā prius, quòd nō simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed ijs, quæ magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepatis inflammationem patienti singultus

singultus superuenit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam attollitur inflammationem.

59 Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias: & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est.

Verbum, suffias, materiam indicat, quæ naturam habet, ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham, styracem, & quæcunque alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totum corpus ferri uim, quæ ab ipsis manat, ut, cum & os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiat. In his igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum, quibus durum est ac densum uteri corpus. cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti et paulopost ipse inquit: Quæcunque frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine Aphorismi scribitur: Scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est indicat eius rei usum. Sapius enim ut permaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates, ut prolem habeant, mares, seu foeminas in quibus uel solis genus consistat. atque ita, ubi mulieres non concipiunt, quaritur, utrius causa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiant, & hanc Plato in Theæteto innuit esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicitur paulopost, quando omnes exposuerimus, qui ad ipsum pertinet, Aphorismus.

60 Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est foetum esse sanum.

Et uerbum, purgationes, numero plurali dictum, & ipsi uerbum, eant, adiunctum, ostendunt non esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neque semel, sed saepius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, in multis apparet absque hoc, quod foetus quippiam patiat. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorum, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est foetum esse sanum. siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, quod ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero, quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis, quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ sunt in cavitae uteri, secundæ pendent, quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 Si mulieri cessent purgationes, neque horror neque febris superueniat, & fastidia incidant: iudica ipsam in utero habere.

In his, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur mensuris suppressis, tunc se concepisse coniciunt. Fit autem fastidium eadem, qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem contingit & propter uitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere. uerum hoc cum horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

62 Quæcunque frigidos & spissos uteros habent, non concipiunt. Et, quæcunque præhumidos uteros habent, non concipiunt. extinguuntur enim in eis genitura: Et quæcunque siccos magis & adurentes, nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque uero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, eæ fecundæ sunt.

Si mihi liceret omnibus Aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem ueritus paulo antea dictum Aphorismum in hunc locum transferre: ut finito sermone de purgationibus, ille, qui de ipsis esset uteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in ipsis erit Aphorismus, in quo dixit, Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quod bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: si nimium, mulieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, unde uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea, quæ dicta sunt, diligentius considerat: primum quidem sciet, quam ob causam & quidam uiri omnino steriles sunt: Secundo loco, post hoc de uiris quidem ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, quæ semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant: De habentibus autem malam temperaturam, quæ cum solis contrariam temperaturam habentibus coeantes, gignent. Prius autem dicitur de mulieribus sterilibus, quarum uterus statim ab initio est male temperatus, exuperante scilicet uel una primarum qualitatum, uel duabus: quemadmodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor, his simplicibus inuicem complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, ut uterus spissior efficiatur, angusta quidem sunt summopere in his ora uasorum, quæ ad ipsum pertingunt: mulieres uero steriles redduntur, cum secundæ non possint uasorum orificijs adnasci, neque si hoc fiat aliquando, possit bene nutriri conceptus. uel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, uel omnino pauca, & hæ ipsæ uitiosæ, solo tenuiore atque aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facile obstruuntur cum propter naturam angustiam, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitosum. siquidem & corpus totum ut plurimum est uteris simile. Contingit autem et maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaque frigida temperatura

Aperatura Hippocrates fecit mentionem, inquiens, Quæcunq; frigidos & spissos uteros habent, Non per Iouem uolens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, ueluti si siccitatem aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper, consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quam non possunt concipere, ut diximus. Quare ita sermonem totum huius Aphorismi accipiemus. Quæcunq; frigidos uteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur uero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætermisit, ut nobis potentibus intelligere. Et quæcunq; uteros nimis humidos habent, non concipiunt. Extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra palustri cerealium semina. Et quæcunq; siccos siue adurentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis uteris tale quiddam accidit, quale, ubi aut arenæ, aut argillose terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale, ubi ualde calidæ terræ semina committuntur, quemadmodum in aestibus sub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singulorum seorsim facultatem exponens: ut, si quando inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc autem inquit, Quæcunq; uero ex utrisq; modice temperatæ sunt, fecunditatem habent. Ex quibus autem utrisq; non profecto ex qualitibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris De temperaturis, una quidem est bona temperatura, mistis modice inuicem calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. & fieri potest, ut sit aliquis uterus secundum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundum alteram uero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest uel altera efficere intemperatura. Mulierem uero esse fecundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaq; sicuti totum sermonem anteriorem de mulieribus scripsit, sic & nunc dictum de ijs, quas habent uteri, temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonem, uel quia promptum nobis sit ex ijs, quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, uel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. Quidam tamen alterum deinceps Aphorismum de maribus ascribere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi Aphorismorum expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, quod uel propter temperaturæ frigiditatem non bene semen concoquitur: atq; ideo, si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget utero calido sufficienter: Sin immodica sit, est omnino infœcundum, uel propter humiditatem rursus non concoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, utero calidiori ac sicciori: Sin immodica, infœcundum est. Eodem modo & propter excedentem calorem semen fit toto simile. Ob siccitatem uero, ubi primùm excidit, neq; extendi potest: quod maxime est necessarium, si mulier debeat concipere. Ostensum est enim in libris De semine, nisi per uteri cavitatem parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiã à Platone in Theæteto proponitur. Inquit. n. hoc esse maximùm opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum sunt causæ: Modicæ uero si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: si uero similibus, non concipient. Neq; enim fieri potest, ut frigidius semen in utero frigidiore sit fertile, quemadmodum neq; siccus in sicco: idem & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, utero tanto calidore, quando deficit ab optima temperatura: & humidius sicco: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarum est, quam paulo ante dixit Hippocrates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit usq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo et siccitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est extinguere genituram, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est uehemens caliditas, quæ ea ratione, qua uincit aromatum facultatem, alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suæ naturæ sinceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem præstabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primùm cognoscentibus, quod rara admodum est huiuscemodi temperatura in mulieribus. siquidem foemina est mare natura frigidior. Unde ob hoc ea, quam facit Hippocrates, ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, nigrae, & hirtæ: ita ut ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

63 Similiter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os: uel propter spissitudinem humor non exit foras: uel propter frigiditatem non concalescit ita, ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idem accidit.

Qui hunc interposuit Aphorismum: neq; proprias uoces intellexit. Nam, cū profiteretur eundem

Extra ord.

h

dem

dem in uiris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cū enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermiffa. deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligentius examinetur, uerus deprehendetur. Conspiciuntur siquidem uiri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent foecundissimum. neque id mirum. Raritas siquidem corporis in calidioribus unà atque humidioribus prouenit temperaturis, quæ potissimum plurimo semine & foecundissimo abundant. Nam & materiam habent, ex qua semen generatur copiosum, & uim, à qua concoquitur. Ei aculatur autem semē uasorum seminalium intētionē compressum, non spiritus occurfu propulsum. siquidem substantia spiritalis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata, qui Aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem à semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semen propter corporis totius spissitudinē non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorū, quæ seminaria uocantur. melius enim fuerat ipsorum causari angustiam. Sed &, quod deinceps est dictum, usque ad aliquid uerum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, quod propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: quod autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectum est, præter id, quod neque locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquitur: & tamē id uerbum, hunc, ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: Quæ uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, quod propter frigiditatem non adeo concalescat, ut ad hunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neque colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torrerī, aut assari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet: non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 Lac dare caput dolentibus malum: malum uero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem, & quibus in febribus acutis biliose sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Conuenit autem & tabidis dare, qui non ualde multum febricitant: & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.

Quod lac facile alteretur, & quod duplicem habeat alterationem, quando pluri quidem adhæret calori, statim in nidorem abiens: quando autem pauco, cito acescens: tibi licet perdiscere, partim statim, cum ex mammis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum iacere per seipsum permittenti. Nam & elixatum in nidorem abit, & sibi dimissum omnino acescit, cito, uel tarde. Sic autem & in sanis, si non bene concoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem in nidorem abit. in uentriculo quidem frigidiorē prorsus acescit, in calidiorē uero in nidorem abit. Lac uero bene coctū nutrit, & bonos facit humores: &, dum concoquitur, pariter attollit hypochondria, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam uidebis. Verum, quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ semper quidem experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiam ante experientiam cognosci. Vbi enim in ijs, qui integra sanitate fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non est admirabile colligere, quod ijs, qui iam caput dolent, uel suspensa habent hypochondria, sit inimicissimum. Recte autem dixit hypochondria suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neque enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia, quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquam talem, qualis est inflammatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel lassus, passionem. Adhuc autem magis, si abscessus nondum sit in hypochondrio disruptus, est enim his etiam lac inutile. Hæc itaque omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens, hypochondria suspensa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis. flatuosa siquidem ac uentosa & hæc sunt. Maior itaque offensio distentis hypochondrijs obuenit, minor uero murmurantibus: sed tamē his quoque lac est inutile. acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus, qui & iuuati sunt eorum aluo subducta. Sipientibus quoque malum inquit lac esse. euaporat enim in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deijcientibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidorem abire: non minus, quam in ijs, qui talia euomunt. Nam in uniuersum dicimus quā celerrime ab omnibus causis calidis lac ad nidorosum alterari. Rationabiliter itaque & ijs, qui acute febricitant, nocet. mihi quoque uidetur sermo melius in hunc modum se habere: Malum autem, & quibus biliosæ deiectiones, & acutis febribus. Neque enim ambobus simul iunctis tantum modo noxium est lac, sed seorsum in utroque. His igitur passionibus lac plurimum aduersatur. Vtile autem est ijs, quæ sequuntur, de quibus est ab Hippocrate scriptum in hunc modum: Conuenit autem tabidis non ualde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligendum autem est ipsum ita nominare illos, qui tabem ex ulcere pulmonis patiuntur. Nam alios

A alios, qui alia ex causa sunt extenuati, ipse deinceps nominat in uerbis illis, quorum initium est, Et in febris paruis. Commune autem in omnibus, qui lacte indigent, quod cibus bonum generans succum, & qui cito per uenas distribuatur, illis est necessarius. Neque mirandum est, si lac dicimus bonum succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in uniuersum, bonum succum generare dicimus, quaecumque post coctionem ad bonum humorem transmutantur, hoc est ad sanguinem, hic enim humor est nobis amicus. Cur autem, cum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit, Non, ualde multum febricitantibus, mihi uidetur dignum inuestigatione non parua, nam sufficebat etiam sine ualde dicere. Nunquid igitur & multum febricitantibus lac exhibet: solis autem istis, qui ualde multum febricitant, haudquaquam exhibet: an ab aliquo adiectum fuit uerbum, ualde, sicut & pleraque alia? Haec itaque quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc a nobis discens, multum febricitantibus lac dandum non esse. Miror autem, quo modo in illis, in quibus lac dari iubet, ascripsit, Si nullum ex supradictis signis affuerit, cum sit a doctrina Aphoristica alienum, id enim erat ex istis, quae prius dixerat, cognitum, etiam hoc non adiecto, quod dandum est tabidis, & praeter rationem extenuatis lac, nisi caput doleat, aut hypochondria intumuerint, aut biliosa sint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipsis adsit. An non simpliciter, neque semper seruare breuitatem uidetur Hippocrates, sed, in quibus magnum aliquod periculum imminet, si negligentius, quod ab ipso docetur, accipiatur, in his bis terue repetere eadem non ueretur?

B Quibus tumores in ulceribus apparent, non conuelluntur ualde, neque insaniunt: uerum his euanescentibus, derepente quibusdam a tergo conuulsiones & distentiones fiunt: quibusdam ante insania, uel dolor lateris acutus, uel suppuratio, uel difficultas intestinorum, si tumores sint rubicundi.

Omnes praeter naturam tumores Hippocrates oedemata, id est inflationes, nominat, sub quibus uidelicet etiam inflammationes continentur. saneque hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflamminibus, etiam si sine ullo sunt tumore, adaptabant. Quod igitur dicitur, tale est: Quibus tumores ulceribus adueniunt, non admodum conuelluntur, neque insaniunt. Hoc autem indicio est, quod non nulli quidem in ipsis conuelluntur & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, quando uidelicet magnitudinem effatu dignam uel malignitatem aliquam assumpserint. Si uero tumores derepente euanescant, conuulsiones ac distentiones, quando in partibus posterioribus, hoc est in dorso, ulcera fuerint. Quae uero deinceps dicuntur, si in partibus anterioribus fuerint, consequi dicit. Posteriora siquidem neuosa sunt, anteriora autem uenosa atque arteriosa. Quando igitur ab ulceratis partibus humor, qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se contulit: in partibus quidem neuosis posterioribus conuulsiones fiunt ac distentiones: (nam haec sunt neuorum passiones) in anterioribus uero insania, si feratur ad caput: lateris autem dolor, si ad thoracem humor conuertatur. Saepius uero & hi suppurantur, si humor non dissolutus fuerit. Difficultatem uero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & repente discedant: illam dico intestinorum difficultatem, quam sanguineam nominant, quae est sanguinis euacuatio per intestinum absque exulceratione. Quod igitur, si uel in dorso, uel in partibus anterioribus illi oppositis contigerit aliquando tumores derepente euanescere, in tales aegri incidunt passiones, nos uidimus: non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit, an de his partibus solis loquatur, an simpliciter de omnibus, ita ut crura etiam & brachia hoc sermone comprehendantur. In tibia itaque non sunt in partibus anterioribus musculi in chordas ualidas desinentes. In coxa uero in partibus genu anterioribus maximam uidemus chordam, ob quam per compatiendi rationem rationabile est magis sequi conuulsionem, quam ob aliquem musculorum, qui sunt in partibus coxae posterioribus. Sunt enim omnes carnosissimi. Quare uerum non uideretur id, quod uniuersaliter ab Hippocrate dicitur, quod ex partibus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cruribus modo, sed etiam in brachijs, forte quoniam haec partes omnes e directo sunt dorsalis medullae. Nascuntur autem ab hac & membrorum extremorum, & spinalium musculorum nerui.

C Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & ultimo Aphorismi uerbo, malum, adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim sermo talis: Uulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat, ingens est malum; Vel talis: Uulneribus prauis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Contingit autem & uerbum, ingens, communiter dici, ac si ita dixisset: Si uulneribus prauis existentibus, tumor ingens non appareat, ingens est malum. Melior uero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est: Si uulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est ingens. Dicitur autem est & antea, quod tumor (Graece oedema) ab ipso generaliter dicitur de omnibus tumoribus praeter naturam. Uulnera autem praua dici existimandum est, quae sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neuosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui inseruntur: ex finibus autem chordae oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes tumores derepente euanescentes, ita nunc illos, qui neque omnino adueniunt uulneribus prauis. Nam & in his suspicandum, ne humores ad uulnera defluentes, ad partes principales transmeent. Hoc in illis pra-

fertim fieri uulneribus est existimandum, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit, sed à medicis reprimitur ualde in frigidantibus aut astringentibus medicamentis: nam, si dolor absit, neque fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosae, quae per medicinas calefacientes atque exiccantes curari desiderant.

67 *Molles boni: crudi uero mali.*

Hic sermo pars est antecedentis, docente Hippocrate omnes tumores, quicunque molles sunt, bonos esse: contrarios uero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atque renitens: Hippocrates uero crudum ipsum nominauit. Neque enim fieri potest, ut sit tumor renitens bene concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes.

68 *Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta uena incisa prodest.*

Non solum studet Hippocrates, ubi sit opus, euacuare, sed cum auersione. Auersio autem ad contraria fit, secundum longitudinem quidem supra & infra: secundum latitudinem uero hinc et inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem uero ante & retro. In doloribus itaque partis capitis posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaque diurnae oculorum fluxiones saepius sanatae sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, una cum cucurbitulae usu.

69 *Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput: sed & uiris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, ueluti femorum, cubiti. Sed & cutis rara: indicio autem est pilus.*

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiorum autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi partes: quare non absque ratione hinc rigores inchoant: & hi citius sunt mulieribus, quoniam foemina est natura frigidior atque imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiae mollitiem, ut cerebrum, alterationem facile suscipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiores habent, quam partes posteriores, temperaturam. huiusque argumentum sumit ex cutis raritate: rursusque raritatis ex pilorum multitudine. Dictum est autem à me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs de temperaturis.

70 *A quartanis capti, non admodum à conuulsionibus capiuntur. Si uero prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur.*

Quae quidem fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quae uero ex repletionem partium neruosarum. qualis in morbo comitiali, neque acutissima, neque similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulsionem. nam uerba, capti, & capiuntur, longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaque conuulsionem quartana non solum prohibet fieri, uerum, si praesuerit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Cum uero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio: ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore: (haec enim sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem uero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

71 *Quibus cutes circuntenduntur aridae & siccae, sine sudore moriuntur: quibus uero laxae & raras, cum sudore moriuntur.*

Morituri, qui quidem squallitas, duras & siccas habent cutes & extensas: sine sudore moriuntur: qui autem contratio modo, laxas uidelicet & molles, & raras, cum sudore moriuntur. prioribus siquidem humiditas uel omnino deest, uel cuti: alijs uero & cuti inest.

72 *Qui regio morbo laborant, non multum uentosi sunt.*

Ventosos ab ipso nunc dici est existimandum illos, qui in uentre colligunt multitudinem uenti flatuosi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel remanet, & extendit, quae ibi sunt. Fit autem hoc non nunquam quidem ob debilitatem, & imbecillitatem partium ad uentrem attinentium, non nunquam uero ex pituitoso & frigido humore. Hi itaque, qui propter pituitosum humorem uentosi sunt, contrarij sunt laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunquam ob humoris exuperantis naturam uentosi fiunt. Contingit autem ipsos ob partium imbecillitatem fieri aliquando uentosos. Quare sermoni adiecit, non admodum, perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autem maiori ex parte, quod prius dixerat, fieri. Neque enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

89

A GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIUS SEXTVS.

In longis læuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum.

I Læuitas intestinorum (Græce Isenteria) est uelox exitus eorum, quæ comeduntur atque bibuntur: quæ talia deſciuntur, qualia fuere deuorata. Siquis uero uellet breuiorem afferre definitionem diceret esse priuationem coctionis, cum neque quo ad consistentiam, neque quo ad colorem, uel odorem, ullamque omnino qualitatem, in uentriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen hæc passio sortita est, existimantibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiei intestinorum læuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, ut, cum suam seruabant sibi à natura inditam asperitatem, retinebant. In pluribus itaque alijs, qui primi nomina rebus imponere, quamuis sint collaudandi: non tamen eos in læuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint, quod ipsius uentriculi proprium est cibos amplecti, ac se circumstringendo, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora dimittere. Et, sicut in uesica fit urinæ stillicidium, non expectante, ut illa colligatur, sed statim tanquam mordentem aut aggrauantem expellente: sic & in uentriculo ueloces exitus. hi enim sunt communes omnium excretionum causæ: quas si illi sciissent, qui primi hanc passionem, læuitatem intestinorum nominarunt, talem de ea opinionem abiicissent, & uice eius, totius uentriculi atque intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hæc partes corporis grauata à cibis assumptis, ipsos confestim excernunt. Fieri uero potest etiam aliquando, ut à quorundam humorum mordacitate in superficiei exulceratis fiat hæc passio, etsi ipsa uis non multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, ut permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem sentiāt, atque ideo deorsum illos propellant, & à seipsis quam citissime emittant: quo in omnibus partibus facto, uelocitas exitus subsequetur, & nullum fiet initium coctionis. uerum tali intestinorum læuitati cuiusdam morsus inerit sensus. In illa uero, quæ accidit propter uentriculi atque intestinorum imbecillitatem, absque ullo doloris sensu fiunt deiectiones. Adest autem & hæc haud parua utriusque differentia. Quæ enim fit ex humorum acritudine in uentriculi atque intestinorum abrasa superficiei, cessante humorum prauitate statim sanatur cibus ac potibus, qui uim adstringendi habent. Quod si longiori tempore perseveret, in alteram passionem, quæ dysenteria, id est difficultas intestinorum nominatur, transmutatur. Quæ autem potentia retentiuæ sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit ex intemperatura, sed uel ipsorum corporum, quæ iam habitum quandam non facilem solui contraxerunt, est dispositio, uel propter humorum aliquem, qui in uentriculo atque intestinis continetur, euenit: ex quibus humoribus unus est pituita. Vnde & acidus ructus, qui tali passione laborant, habent, quos Græci oxyregmias nominant, qui & sine aliqua pituita quandoque in uentriculo frigidiores fiunt: & in quibusdam læuitatibus intestinorum, quæ ex frigidityte ortum habent, unam fiunt, sed progressu temporis cessant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in uentriculo retinentur, procedente autem atque aucta passione, neque hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam ueluti initium coctionis, & propter hoc non sortitur effectum. Nos uero didicimus frustrationes coctionis ex frigidityte prouenientes, ructus acidus facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: neque ulla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neque ructus acidi, nisi pituita, ac præsertim acida, in uentriculo abundet. Propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signum acidus ructus in læuitatibus intestinorum, sed primum quidem, in longis, adiecit, quasi cum incipientibus, ut dictum est, sæpius unam eueniant: deinde, ubi prius non fuerint, inquit, Quæcunque enim à pituita uentriculum refrigerante fiunt læuitates intestinorum, semper cum ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidam. Illis igitur, quæ neque incipiunt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quod si aliquando fiant, significat tantum iam tempus cibum in uentriculo retineri, quod principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminisci. Hactenus mihi uideor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autem eorum, quæ dicta sunt, uult capita omnia scientificè comprehendere: in tractatu, qui De potentijs naturalibus inscriptus est, non pauca habet de uentriculi uiribus demonstrationes: in causis autem accidentium, de omnibus, quæ uelociter excernuntur. Quoniam uero Erasistratus in secundo De uentriculo mentitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitque & confudit intestinorum læuitatis notionem: melius mihi uisum est hæc etiam superaddere, ac primum ipsius Erasistrati uerba subscribere, quæ ita se habent: De ea, quæ læuitas intestinorum nominatur, dicendum: quam priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in læuitatem intestinorum, & tenesmon, id est retentionem: quidam tamen in ijs, quæ excernuntur, differentias considerantes passionis, atque dicentes, Quando sanguinolenta atque mucosa exeunt, quæ à uentriculo fuere concocta, tunc difficultatem intestinorum nominabant: si uero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atque mucosis, læuitatem intestinorum uocabant: cum uero biliosa mista cum sanguinolentis atque

mucosus excernuntur, tentionem, passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio **E** qua ductus opinione, adijciens crudis excrementis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neque eorum, qui eius ætate claruerunt medici, uelut Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neque eorum, qui post ipsum fuerunt usque ad iuniores istos Archigenis sectatores, neque, quos ipse citat, priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro De curatione & causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum. uocatur autem læuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectione humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptum, ac potum. Praxagoras autem in secundo De affidentibus, inquit: Intestinorum læuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborum fieri deiectiones. Post hæc deinceps, quod necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximam quidem passionis proprietatem in cita ponens deiectione: quod uero cibi omnino incocti permaneant, hoc unum facies ex ijs, quæ necessario consequuntur. Neque enim, quia omnino incocti permaneant cibi, ideo cito deijciuntur: sed, quia cito deijciuntur, idcirco nullam habent coctionem: atque ideo nos, et alij complures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem, dicimus esse læuitatem intestinorum. Ad hunc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire uidentur. Nam in libro De passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidus, absque dolore, corpus autem extenuatur. Liquet uero fuisse morem antiquum uiris istis, uocare imputrida, quæ nos incocta nominamus. In libro autem De uictu salubri, qui & ipse Hippocrati ascribitur, (licet, qui adulterinum censerent, non nulli ad Aristonem, non nulli ad Philistionem, quidam ad Pherecydem referant) scribuntur hæc uerba. Patiuntur non nulli talia. cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, ueluti læuitatem intestinorum, neque aliquem ipsis affert dolorem. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed, ut diximus, mille alij, qui omnes Erasistrati ætate & postea uiguerunt, in eandem sententiam De intestinorum læuitate scripserunt. Quare nescio, qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquam arbitrari in læuitatibus intestinorum sanguinolenta atque mucosa cibus incoctis commiseri.

- 2 *Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus uero contraria, salubris degunt.*
 In siccioribus secundum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neque sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neque per cutem sudor: sed illa, quæ à medicis diffusio **G** occulta nominatur, superflua extenuata in modum uaporis euacuat. Humidioribus uero naturis sensibiles fiunt superfluitates & præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. eisdemque genituram, hoc est semen ipsum, ait esse humidiores: sicut in siccioribus aquosa humiditate consumpta, crassus ac siccior est semen. Eos igitur, qui sunt humidiores, siue cerebro tantum, siue corpore uniuerso, non contingit salubrem uitam omnis expertem noxam traducere, uerum continuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. & si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectæ offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uentriculus. Tussis itaque in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesque, & uentris profluvia est necessarium, non nunquam uero & difficultates intestinorum, quando, quod destillat, falsius quodam modo fuerit. Dixit autem & ipse de his in libro De aquis, aere, & locis, sicuti & in libris De morbis ac passionibus.

- 3 *In longis difficultatibus intestinorum, cibi fastidia, malum, & cum febre peius.*
 Difficultates intestinorum fiunt quidem ex humoribus acris. sunt autem intestinorum exulcerationes primum quidem in superficie abrasorum, progressu autem temporis & profundiora habentium ulcera putrilagini ut plurimum obnoxia: quo maxime tempore etiam uentriculus **H** ipsis compatiens ad concoquendum ineptus redditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perueniente, cum & os uentriculi afficitur, cibum fastidiunt, hoc est non appetunt. Sunt etiam, qui & ab initio nonnunquam cibum fastidiant propter ichoras fluentes ab hepate, à quibus diximus abradi intestina, præsertim cum hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam pars eorum superfluitans, ad os uentriculi effertur. In longis uero difficultatibus intestinorum cum hic casus euenerit, mortificationem quandam ipsi iam aduenisse uentriculo compatiendi ratione significat, ex qua omnino interijt appetentia, opus ad uitam necessarium. Si uero unam cum inappetentia febris adueniat difficultati intestinorum, duorum alterum est, uel putredo aliqua circa ulcera, uel digna est fatu inflammatio: atque ita, ut dictum est, toto iam compatiante uentriculo, ægri se habent exitaliter.

- 4 *Ulcera circumglabra, maligna sunt.*

Quando uel pilos uideris defluentes à circumiacentibus ulceri locis, uel cutem squamulas è summa parte dimittere: scito ijs, qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui ulcus erodunt. Neque enim, si radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca ulcerata ad cicatricem peruenire sinent.

A 5 Dolores, qui sunt in lateribus & pectoribus atq; alijs partibus, an multum differant, perdiscendum.

Perdiscere oportet non modo locum dolentem, qualis nam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad præcognitionem eorum, quæ circa ægrum futura sunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in latere magnus fuerit dolor, primum hic esse non potest, quin patiatur membrana, quæ subcingens nominatur: secundo autem non est absque periculo: deinde & maiori indiget curatione: si quidem ad clauiculam dolor pertingat, uenæ sectione: si uero ad hypochondrium, purgatione: quemadmodum ipse in libro De uictu acutorum edocuit. Sin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non pungat, ut qui in membrana subcingente est, neq; ad clauiculam aut hypochondrium pertingat: contingit ipsum carnosæ costarum partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; esse periculosum, neq; magno auxilio indigere. Sic et in singulis alijs partibus doloris magnitudo est cõsideranda: uelut si renum pars carnosæ patiatur inflammationem, dolor est grauis quemadmodum ipse inquit in Epidemijs, ita illum nominans, qui ueluti cuiusdam ponderis, loco incumbentis, inuehit sensum. Alijs uero partibus, quæ sunt in rene, patientibus: dolor sentitur acutus. Dico autem alias partes tunicam hunc obtegentem, & uentrem eius interiorem, & eas, quæ ad hunc terminantur, arterias ac uenas: ac præterea exortus meatuum urinariorum. Sic præterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosæ inflammationem patiente, grauis fit dolor: tunica uero circumducta, uel ualis, acutus & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, causæ facientis affert indicium. humor siquidem biliosus & acris dolorem auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluuit autem pituitosus. Non solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indicium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causæ efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur uniuscuiusque doloris uolens à nobis magnitudinem considerari. hunc Aphorismum scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius usum exposuimus. Si uero non solum, quo ad magnitudinē, dolorum differentiam dicit fore considerandam, sed generalius adhuc quiddam, ac ueluti uniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorem adhuc ex eo fructū utilitatis percipiemus. Fietq; huiuscemodi sermo: Non simpliciter partium dolorem considerare oportet: neque arbitrandum eandem esse in omnibus dispositionem: ueluti si prius quidem Dion, postea uero Theon costam doluerit: nō eodem modo utrunq; se habere existimandum, sed discere oportet, nūquid multum inuicem in dolore differant, an quodam modo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex uehementia. Ex specie, si pungenti similis uel tendenti, uel torporem inducenti, uel grauanti, uel stimulantī, uel erodenti, uel ferienti, uel continuus, uel cū intermissione, uel æqualis, uel inæqualis. Ex uehementia, quis sit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. Consueuere siquidem medici uerbo abutentes, omne uehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, sed ad qualitatem id pertineat. febrem enim, quæ suam habet in caliditate substantiam, magnam uel paruam uel mediocrem omnes nominare non desinunt. Quare non est mirandum, si & dolorem uehementiorem, maiorem appellant. Immo uero non est admiratione dignum, si, quæ specie inuicem distant, magnū aiunt habere discrimen: ueluti dolorem, qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit, ab eo, qui uidetur ferire, uel aliquod aliud pati ex ijs, quæ antea diximus.

6 Renum & uesicæ uitia in senioribus difficulter sanantur.

In senibus uix (inquit) sanantur, hoc est multo negotio ac longo tempore, quæ in renibus ac uesica sunt uitia, quoniam earum opus indefinens est, quiete autem opus est, siquid sanari debeat: & quia per ipsas euacuatur superfluitas acris, apta irritare, siue ulcus, siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Multo aut̄ difficiliter sanantur in senilibus corporibus uesicæ passiones, qm̄ & omnes alijs morbi, præcipueq; longi. Tales enim & ipse superius dixit cõmorī omnes.

7 Dolores & tumores uentris sublimes, leuiores: qui uero non sublimes, fortiores.

Sublimes nunc intelligendi sunt, non secundum longitudinem corporis, sed profunditatem. Interstinguuntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis membrana, peritonæo appellata, adeo ut, quicumque supra hanc fiunt, sublimes uocentur: qui uero infra, hoc est in ipsis intestinis atque uentriculo, non sublimes dicantur. Liqueat autem, quod tales recte dixit esse fortiores.

8 Aqua inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta difficulter sanantur.

Docuit ipse in libro de ulceribus, non prius ad cicatricem perducī ulcera, quam sufficienter exiccantur: hoc autem non facile fieri in ijs, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

9 Late pustulæ non admodum pruriunt.

Sicuti tubercula omnia duplicē habēt differentiā, qm̄ quædā tendunt in acumē, & altū petunt: quædā ad maiorem extenduntur locū, nō tamen in altū attollunt: sic & pustulæ nō nullæ sublimes, non nullæ

nō nullę latę fiūt. Sublimiores autē pustulę atq; tubercula à calidiore humore generātur, humilio- **E**
res autē a frigidiore. Quare ob duplicem causam latę pustulę non admodum pruriunt. Diffiantur
enim in latitudinem extenta, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

10 *Caput dolenti, & circumdolenti, pus uel aqua uel sanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum soluit.*

Plura & alia sic ostensus est Hippocrates dicere: in quibus nisi quis animum aduerterit, uidebi-
tur, quod ab ipso dicitur, solum ad curationē passionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipse nō
hoc tantum dicit, sed simpliciter, quod pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbum soluit.
Quod si utiq; conuertens dixisset, quemadmodum ego nunc, sermo foret irreprehensibilis: Quā-
do uel propter inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite acruatorū fie-
ri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio fit morbi. Si ue-
rò propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinē, aut bilem mordacē, aut omnino ex in-
temperatura, dolor acciderit, per alia sanabitur.

11 *Melancholicis & renum uitio laborantibus hæmorrhoides superuenientes, bonum.*

Non solū ratione euacuationis hæmorrhoides sanāt huiuscemodi passiones, sed & ipsa qualita- **F**
te humoris euacuati. Hæ etem sanguinē crassum consueuerūt euacuare, humore plenū melācho-
lico, talē habēte in sanguine cōsistentiā, qualis est in uinis fæx: quare nihil in irū, si melancholię &
renū passionibus conferūt hæmorrhoides, ut quæ humorē faci similitē euacuare natura aptæ sint.

12 *A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una non seruetur, periculum est aquam inter cutem uel tabem aduenire.*

Hæmorrhoidas fieri impossibile absq; hoc, quod propter multitudinem & crassitiem sangui-
nis ora quarundam uenarū aperiantur, hepate ad ipsas reponente fæculentū sanguinem & melā-
cholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, simul duritiem in hepate facit, simul multitudine
grauans ac crassitie, calorem, in ipso natiuum extinguit, cum tale quid accidat, quale in flammis
exterioribus, in quibus multa ligna superingesta suffocant ignem atq; extinguunt. Si igitur à na-
tuo calore generatur sanguis, perspicuū est, quod ipso extincto non generabitur amplius. Aqua
uero inter cutem fit, cum sanguinis generatio frustratur. Quod si aliquando possit hepar propel-
lere multitudinem ad uenas pulmonis, hīc uase aliquo rupto tabidī fiunt. Non frustra igitur con-
sulit unam saltem seruare hæmorrhoidem, ut per hanc euacuetur fæculenta ac uitiosa materia he-
patis, præsertim in quibus solita est tempore longo per tales uenas excerni.

13 *A singultu habitum sternutatio superueniens liberat.*

Auctor est ipse, sicuti conuulsionem, ita & singultum, uel ex inanitione, uel plenitudine fieri.
Quando igitur à plenitudine fit (maxima autem ex parte ita fit) uiolento opus est motu, ut uelu-
ti concussæ ipsum efficientes humiditates diffentur atq; euacuentur. hoc autem facit sternutatio.
Eos uero, qui ex inanitione fiunt (qui sunt rariores) non sanat sternutatio. Quod uero ex pleni-
tudine singultus iugiter fiat, indicant pueri crebro singultientes, cum sunt repleti. Algor autem et
frigiditas omnis, eo quod omnia neruosa corpora efficiunt ad difflandum difficilia, sunt causa, ut
hæc repleantur, atq; ideo in ipsis singultiunt. **G**

14 *Ab aqua inter cutem habito, si aqua è uenis in uentrem defluxerit, soluitur morbus.*

Vnum & hoc exemplum est earum, quæ sponte fiunt & utiliter, euacuationum: Spontaneum
autē dicimus, non, quod sine causa fit, sed quod nostra causa nō fit. Quando enim data à nobis me-
dicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc spontaneam nominamus.

15 *A longo alui profluuio habito, spontaneus uomitus superueniens, morbum soluit.*

Et hoc pariter exemplum est eorum, quæ recte fiunt à natura, quod medicum imitari oportet. **H**
Utilitas uero prouenit retractionis ratione.

16 *A morbo laterali uel pulmonia habito, alui profluuium adueniens, malum.*

Cum partes aliquæ patiuntur, non simpliciter alię cōpati sunt natura aptę, sed cum forti passio-
ne detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus superuenit, compatien-
te stomacho: tussis autem & difficilis anhelitus compatientibus ijs, quæ respirationi obseruiunt,
instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar compatitur. & hoc ipsum manifeste ostendit
Hippocrates, cum non simpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatā esse ma-
lum signum, sed adiecerit, habito, ac si dixisset detēto atq; uexato homini à talib. passionibus pro-
fluuiū alui superueniēs, malum esse signum. quoniam ita se habentibus profluuium alui solet ad-
uenire, cum nō bene possit amplius hepar ad se trahere alimentum, neq; conuertere in sanguinē,
& quandoq; uētriculus alimentū corrūpat. In mediocri autem morbo laterali atq; pulmonia pro-
fluuium alui superueniens potest interdum prodesse, ratione euacuationis, et magis cum signa co-
ctationis apparuerint inesse passionibus, neq; adest timor, sed morbus est citra periculum. Commu-
niter autem & in his & in omnibus alijs quæcunq; eodem modo dicuntur, illud meminisse oportet,
quod ob nullum aliud extemporaneum & manifestum, casus superuenerit, ueluti & nūc alui
profluuium

A profuuiū non ex cibo aut potu aliquo, sed morbi ratione contingat. Nam, si alia ex causa, & nō ui morbi fiat, non potest eius morem significare: siquidē oportet signum secundum aliquid ei, quod ab ipso ostenditur, connecti.

17 *Lippientem alui profuuiū corripit, bonum.*

Non ut signum, hoc, lippientibus bonum ab eo dictum est, sed ut causa, quia humorum abundantia simul euacuatur, atq; ad inferiora retrahitur. Est autē & hoc apud ipsum exemplum unum eorum, quæ sponte & utiliter euacuantur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluum & clysteribus & purgationibus subducentes.

18 *Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est.*

Hoc uerbū letale, Hippocrates sæpe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs, qui ex necessitate sunt morituri, sæpe etiam de ijs, qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifestum non est, nunquid omnino securam mortem discissis his partibus uelit ostendere, an in quibusdam raro hominem seruari contingat: Quòd igitur cor uulneratum mortem afferat necessario, unum ex ijs est, quæ in confesso habentur: non tamen in alijs æque recipitur uulnus quodcunq; mortem afferre ineuitabilem, sed illud quod magnum est, atq; profundum, quod rationabile est à uerbo discissa, significari: ut tota uesicæ tunica diuisa usq; ad interius spacium intelligatur: atq; in singulis alijs eodem modo. Siquidem in uesica confessum est tale uulnus non coalescere, sicut & in parte septi neruosa, & in tenuibus intestinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quosdam in eo uulneratos dicunt aliquando, sed raro, fuisse sanatos. Hepatis autem non solum profundum uulnus in fibris eius factum, sed etiam fibram abscissam aiunt fuisse sanatam. Neq; nos latet, quòd in libro De uulneribus exitiabilibus, quædam ex his eius libri auctor conatur sanare. Quòd uero partes ipsæ diuisæ agglutinari non possint, in corde quidem ac septo transuerso ex iugi eorum motu contingit: in uesica aut, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collum uidemus quotidie sanari, cum lapis extrahitur, quoniam carnosum est. Hepar uero uulnera habet plurimo manantia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt uulnerati, quàm uulnera agglutinari possint: hoc autem ita dixi uolens intelligi etiam uenam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur, qui uulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, & fibras hepatis abstulisse, ueritati consentanea nequaquã dicere uidentur. Cerebrum autem uulneratum sæpe sanatum uidimus, semelq; in Smyrna Ionæ, uiuente adhuc præceptore Pelope, è uulnere effatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verum autem est, quòd magna uulnera, quæ consueuit Hippocrates nominare discissiones, afferunt mortem, factenturq; omnes uulnera cerebri, quæ usq; ad aliquem eius uentriculum penetrant, afferre mortem. Tenuium autem intestinorum natura, & uentriculi magis, nō parū participant carnosæ substantiæ: & ideo in summa parte uulnerata sæpius agglutinantur: Tota autem discissa usq; ad eorum cavitatem, rarissime. Hoc autem non tam propter eorum substantiam mihi uidetur accidere, quàm quòd non possumus æque intrinsecus, sicut extrinsecus, medicamentū uulneribus imponere. Quapropter is, qui librum de uulneribus perniciosis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quiuis alius, sanare uentriculum per potiones conatur.

19 *Cum discissum fuerit os, aut chartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputium, neq; augetur, neq; coalescit.*

Augeri uocat talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coalescere autem, quando discissi corporis labra agglutinantur. Quòd igitur neque chartilago, neque os generentur, est in confesso. An uero agglutinētur, non nulli dubitant. Inquiunt enim perspicue uideri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri possunt in brutis, quorum pars aliqua fracta contraxit callum. Hæc enim seu uiua, seu mortua, si quis uelit inspicere dissecando, uidebit manifeste à callo, ueluti uinculo quodam circumducto, partes ossium discissas esse constrictas: quas si abrauerint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs, quæ dicta sunt, ambigunt, nonnulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam uero etiam coalescere, sed raro. augeri igitur illa desiderant, quæ per exesum sunt ulcerata: & nullum uidi taliter affectum, cui non increuerit caro: Agglutinari autem illa, quæ diuisa sunt, & non discissa. Hæc enim inuicem differunt, cum discissa diuisionem habeant usque ad finem peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum, quòd neruosa sunt atque tenuia, sed quoniam etiam, ex eo, quòd talem habent naturam, labra uulneris non sunt parum à se inuicem distantia.

20 *Si in uentrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.*

Quidam sine articulo, uentrem scribunt, uolentes omnem significari cavitatem, quibus astipulatur, quod præter naturam adicitur: per quam adiectionem tale quiddā ostendit Hippocrates: Si unq; sanguis à propria cavitatem in aliam quancunq; cavitatem peruenerit: ut sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur & in inflammationibus, & illis, quas Græci ecchymoses nominant, fieri uidetur. In inflammationibus quidē, per minimas partes disperso sanguine ad eas, quæ sunt in musculis, cavitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosis autem in spacia effuso, quæ

quæ uasis circumiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit unius mutationis **E** in sanguine factæ. quare non nulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri uidemus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos uerti, præsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

21 *In insanientibus si uarices uel hæmorrhoides superuenerint, insanie solutio.*

Hic insaniam illam, quæ proprie melancholia dicitur, uocat, non illum, qui fit ex bile, furorem. sunt autem uarices uenæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex crasso & melancholico sanguine contingunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui insaniam efficiunt, humores, præsertim cum melancholici fuerint ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insanie solutio.

22 *Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum descendunt, uenæ sectio soluit.*

Melius quidam scribunt: Quicunq; dolores, nam ruptum ipsum descendere, unum est impossibile: siquidem diuulsa ac rupta musculi parte carnosæ fit ruptum. Videtur itaq; non nunquam **F** manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui uero, qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet atq; euacuare per uenæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum quod humores repunt, facere euacuationes. Idemq; significant uerba hæc, Eò ducendum est, quò repunt, per loca opportuna. Si autem de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos, qui fiunt compatiendi ratione, dolores intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosæ partis diuisionem. Nam fieri potest, ut & talibus uenæ sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

23 *Si timor atq; mœstitia longo tempore perseverent, melancholicum tale est.*

Si quis non ex causa manifesta metuat, aut mæstus sit, melancholici casus manifeste sunt, etiam si non diu præcesserint. Quòd si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseverent, non te lateant melancholiã significare. Nam & plures uisi sunt furore corripì, qui ab excandescencia, uel ira, uel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidendum in tales passionem.

24 *Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit,*

Hoc & in Aphorismo paulo antea dicto mōstrauit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Nescio igitur, quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem uidimus et in pluribus alijs Aphorismis: quos melius fuerit eximere.

25 *Erysipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.*

Non solum erysipelas, sed aliud quodcunque, quod ex profundis & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare: Contra uero, si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa uidetur dixisse Hippocrates, quædam ueluti exempla sermonum uniuersalium, à quibus eius, quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

26 *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluantur.*

Utrum Hippocrates tales sermones scripserit, ut exempla magis generalium, atque uniuersalium sermonum, an alij interposuerint, ceteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum est, & nunc in febre ardente dicitur. Quæ enim hanc febrem **H** efficiunt causæ, in uenoso genere existentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt: compatiente uero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic & in omni alia febre potest fieri: & omnino ex arterijs & uenis ad neruos transfluxus humorum noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improperie igitur dictum est febrem ardentem à delirio solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere quibusdam superuenientia, eorum soluere consistentiam, quæcunq; prorsus hominem liberant, non quæ alteram generant passionem, quæ nihilo minus, quam prima, sit periculosa.

27 *Quicunq; suppurati, aut aquã inter cutem patientes uruntur, aut secantur: si pus aut aqua uniuersim effluxerit, omnes moriuntur.*

Suppuratos præcipue consueuit nominare, qui pus habent in spacio inter thoracem atque pulmonem: quos quo modo urere oporteat, dixit in libro De passionibus, cuius initium, Pulmonis arteria. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Vitione igitur indigent, qui plurimum habent pus, adeo ut desperent per sputationes posse expurgari. Hos uero ipsos & difficultas anhelitus uehementer infestat ex loci angustia: quæ etiã nos cogit, ut eos uramus. In ijs autem qui aquã inter cutem patiuntur, illæ, quæ à Græcis paracenteses, id est punctiones, nominant, magis, quàm uisiones,

Anes, medicis sunt cōsuetæ. Verū, quod cōmune est uestioni ac punctiōni, nūc sanē Hippocrates cōsulit cauēri, hoc est multum ac subitam euacuationem. sic enim uidetur cōtingere, uti ait. Scriptū est etiā ab Erasistrato exquisitius de ijs, qui aqua inter cutem laborant, in pluribusq; compertū dicit experientia, multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus autē & in alijs partibus æquē atq; in thorace, quando aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum euestigio deficiat anima, uiresq; concidāt, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam uulneris distantiam, & puris acrimoniam, ora quorundam uasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius, ueluti quoddam operculum, pus continebāt: quo uniuersim euacuatō, multi cum eo spiritus exeunt atq; excernuntur: unde periclitantur. In aqua uero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & durities uisceris, ut quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum tranuersum deorsum trahit, & uiscera, quæ sunt in thorace.

28 *Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui fiunt.*

Eunuchos sectio testiculorum similes efficit foeminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit: sic neq; in eunuchis, propter temperaturæ humiditatem. Nam eunuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore uerum extitit: nunc uero non amplius, propter immodicū ocium, & uictum intemperantem. Res autem tota ita se habet. Necessè est pedes natura esse imbecilliores, si quis podagra corripī debeat: sicut & cerebrum, si morbum comitiale passurus sit. non tamē est omnino necessarium alterutrum pati, si nihil in uita deliquerit. Discas autem aperte, quod imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandā passionem ex intermedio tempore accessionum: in quo prorsus non infestantur, quamuis naturalis imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, quod influente aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, quod neque unquam accideret passio: Non influet autem, si semper uacans superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem uacans superfluitatibus, si mediocri utatur exercitio, & homo bene cibum cōcoxerit: unde & desidia & crapulæ eis nocent. Nocent etiā multa & potentia uina bibita, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruosam substantiam prompte percutiunt, sicut & coitus. Et tate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter uitæ moderantiam: nostris uero temporibus usque adeo auctis edulij, ut nihil eis addi posse uideatur, infinita est podagrarum multitudo: cum non nulli sint, qui ne exerceantur quidem, sed cruditatibus atque ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant uina potentia, ac uenereis utantur immoderate: non nulli uero, etsi non in his omnibus, in uno saltem aut duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: sæpe in uno eorum, quæ diximus, deliquisse fat est. Ob hanc igitur causam etiā eunuchi podagra corripuntur, quamuis nullum habeant usum uenereorum. Talis enim est eorum desidia, ingluuies, ebrietas, ut etiā sine uenereis podagra corripī possint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta existimes. omnes siquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas, ob quas plerique incidunt in podagras, quod multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus semen erat uitiatum: atque ideo filijs uehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

29 *Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.*

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Ostensum est enim in præcedente sermone, quod, nisi humores superabundauerint, ex sola partium ad patiendum habilitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hîc, prius quidem erat uerum, ubi non omnino menstrua defecissent, quia parua erant delicta, quæ ætate superiore mulieres admittebant: nūc uero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant, antequam menstrua deficiant, cum quampluribus pauca exeant, nonnullis autem uel mediocria.

30 *Puer podagra non laborat ante usum uenereorum.*

Quod magnam uim habeat ad podagræ generationem usus uenereorum, liquet etiā in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; uidimus quosdam podagra laborantes, pueros autem non uidimus. Verum, si quis tali est passione correptus: unā cum hoc, quod & genuum articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

31 *Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum soluit.*

Singula horum, quæ dixit, magis experientia, quam ratione aliqua, uidetur mihi Hippocrates cognouisse. Nihil enim mirum, si homo dolens, cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: uel, si non permissus bibere uinum, deinde nullam ex hoc sentiens utilitatem, motus est ad bibendum, alioqui multum appetens uini, & posthac melius se habuit. Sicut igitur & plura alia, quæ medici hoc modo inspexere, sunt ab eis scripta absque aliqua determinatione: ita & hæc mihi scripta uidentur ab Hippocrate, neq; ut rationali dicente dispositiones, neq; ut empirico con-

curus.

cursus. Ceterū utilitas, quæ nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est in inqui- **B**
 rendo dispositiones, in quibus meri potio, & balneum, & unumquodque eorum, quæ seriatim di-
 cta sunt, utile sit: quod & mihi contigit: Nam, quod omnino sint aliqui oculis dolentes, quorum
 non nulli meri potionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram persua-
 sus (neq; enim ipse scripsisset, si non uidisset) non tamen ab aliquo præceptorum tale auxilium æ-
 gris adhibitum fuisse conspexerā. Itaq; primo cum omnes quæsiissem dispositiones, in quibus ne-
 cessarium est non in oculo tantum, sed & in alijs partibus fieri dolores: deindeq; mihi ipse per-
 suasissimè eas adinuenisse, hinc consideravi earum indicia dispositionum: & postquam his etiam
 fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolentibus: Ac primum quidem adolescentem balnea-
 ui: cui medicus non absque ratione in die secundo ab initio uenam secuerat, & deinceps curaue-
 rat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat au-
 tem uehementissime per quosdam insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acres humores, qui u-
 niuersim fluebant ad oculos: quibus excretis licet uehementia doloris sedaretur, non tamen do-
 lor omnino cessabat. & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incremen-
 tum. Cum igitur dolorē non posset tolerare, me & quendam alterum ex ocularibus medicis ad-
 uocauit tūc in urbe Roma probatissimum. Illi itaq; uidebatur utendum esse collyrio quodam ex **F**
 ijs, quæ emplastica nominant & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt, quæ ex cerussa
 lota, amylo, & papauere componuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica
 id, quod influebat. & simul sensum per stupefacientia torpescere. Ego uero ab initio suspecta ha-
 bui talia medicamenta. Neq; enim uehementes reprimunt fluxiones, sed excerni prohibent: atq;
 ideo si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: si uero multi, extendi ac uehe-
 menter irritari, ac si rumperetur: ex quibus, nisi medicamentū fuerit magnopere stupefaciens, do-
 lores impatibiles excitantur. Si uero fuerit adeo stupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflamma-
 tionem non sentiāt, necessarium est simul uim uisoriā lædi adeo, ut cessante inflammatione, uel
 debiliter uel nihil omnino uideant: simul quandam præduram dispositionem, & quæ difficulter
 sanari possit in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem: atq; animaduertērem humo-
 rem influentem non paucum, ualdeq; & acrem & calidum: primum fomēto utendum censui, ex-
 perientia gratia, tanquam ex ea certius cogniturus, qualis nam foret dispositio. Solet enim in his
 fomentum parumper quidem dolorem mollire, sed alteram fluxionē aduocare. Qua enim ratio-
 ne potest id, quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alteram quoq; ex uicinis locis at-
 trahere ualet. Verum quā primum & aquam calidam & spongiam afferre iussi. ager ipse dixit **G**
 expertum esse sapius tota die id remedium, ac primum dolorem imminuere, sed paulopost maio-
 rem adducere. Quæ ego cum audissem, medicum ocularem expectare iussi, ipsi promittens me
 etiam absq; frigido medicamento ægrum à dolore liberaturum. Cum autem solo balneo usus es-
 sem, ita dolorem sedauī, ut tota nocte dormiret æger, nec semel aliquem eorum, qui iuxta dormie-
 bant, aduocaret. Ab hinc in reliquis, in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres
 ad oculos, non tamen corpus esse plenum: balnei usu dolorem sanauī. Adolescens item alius fuit,
 qui, quod uicinus urbi non erat, oculorū inflammationem pluribus iam diebus ruri passus fuerat:
 hūc, quia in eodem statu perseverabat, in urbem profectū intuitus habere oculos squallidos qui-
 dem sed ualde tumidas ac plenas sanguine eas, quæ in ipsis uenæ erant: iussi, ut, cum se lauasset, po-
 tu uteretur meraciore, & ita se sopori traderet. quod & factum est. somnus enim profundus ipsum
 inuasit, & mane sine dolore surrexit: mihiq; fiduciam præbuit, ut, in quibus sanguinis copia crassio-
 ris in oculorū uenulis contineretur sine plethorica totius corporis dispositione, uterer uini potio-
 ne, ut quæ diffundere sanguinē atq; dimouere possit, suiq; motus uehementia obstructiones aperī-
 re. Ceterum hæc quidem remedia doloris oculorum fortia sunt. Securissimum autem est fomen- **H**
 tum, & omnino aliquam afferens utilitatem, uel tanquam signum ad dignotionem, uel tanquam
 causa sanitatis oculorum. Nam, cum nihil omnino influit in oculos, fomentum dissoluens eam,
 quæ in ipsis continetur, superfluitatem, oculis sanitatem restituit. Cum uero adhuc influit: primo
 quidem, cum adhibetur, suo calore aliquod affert uel mediocre leuamen. quod si paulopost dolo-
 rem augeat, tunc fit signum dignoscitiuum, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad to-
 tius corporis euacuationem peruenimus: ipso quidem sanguine redundante, per uenæ sectionem:
 malitia uero humorum infestante, per purgationem. neq; enim difficile est admodum ab humo-
 rum malitia sanguinis copiam distinguere.

32 Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur.

Sicuti psellizesthæ, id est balbutire, prolotionis uitiū est, non uocis: sic & traulizen, eiusdem si-
 gnificationis uerbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare uoces, quæ per t & r, profe-
 runtur, qualis est hæc ipsa traulus, & similes hæc, trepidus, tremis, tradit, trochus, tristis, & quæcun-
 que aliæ tales. Hæc siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem, ac prioribus dentibus inni-
 tentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r, dearticu-
 lare nequit, atq; ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc autem ei contingere potest, quia quo-
 quo modo

A quo modo sit breuior, quàm ipsi conueniat: quod tamen rarissimum existit. & quia molliorē atq; humidiorē habet temperaturā. quam ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquendo contingat, quale etiam in ambulando euenit. nam & ambulare non nulli quidem profus non possunt, non nulli uero nō sufficienter, cum cruribus nequeant propter mollitiem firmiter inniti. Quibusdā etiam ætate integra, inter loquendū fatigatis, balbutire cōtingit: sicut: & illis, qui plurimū tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimū sunt debilitatæ, & quibus demū lingua est uehementius exiccata. Verum siccitas tanta nulli inesse potest, qui habitum seruet naturalem: atq; ideo solius humiditatis immodicæ in ijs qui natura balbutiunt, id prolotionis detrimentum casus est, cum linguæ musculi nequeant firmiter stabiliri: atq; hoc ei potest accidere uel propter suam, uel propter neruorū imbecillitatē, quos uidelicet à cerebro suscipit. Quare & ebris aliquando balbutiūt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipsius multitudine prægrauatur. Contingit igitur ijs, qui sunt balbi natura, ut uel cerebrum humidum habeant, uel linguā, uel utrunq;. Et à cerebro quidē talem temperaturā sortito, defluere multas par est humiditas superfluitates, easq; inde fluentes in uentrem suscipi: longisq; ideo profluuijs hominem capi. Lingua uero admodum humida ex natura existēte, & uentriculum talem esse par est, ut qui alteram sui tunicam cōmunem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate uentriculi propria passio est diuturnum profluuium.

B 33 *Qui acidum eructant, non ualde morbo laterali corripuntur.*

Acidum eructantes, hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali. Nam, quod dicitur, non ualde idem ostendit, quod raro, non nullo modo: ut quidam libri huius expositores scripserunt. Dicitur autem à nobis est, ubi de morbo laterali sermonem habuimus, q̄ lateraliū morborum hic quidem, qui unā cum pallidis & flauis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: hic uero, qui cum spumeis, ex pituitosis: sicut, qui cum nigris, ex melancholicis: qui uero cū rubeis, ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflammatio membranæ, quæ subcingens nominatur. Cum uero unaquæque inflammatio ex alicuius humoris superabundantia gignatur, pro eius natura & sputi species morbo laterali laborantibus aduenit & spes salutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere. densa siquidem est membranarum substantia, pulmo uero rarus admodum ac laxus: quare huic quidem promptum est pituitosos omnes suscipere humores, membranæ autem subcingenti biliosos magis. Ob hanc igitur causam, quibus pituita natura superabundat, raro à morbo laterali corripuntur, præsertim si falsedinem atq; acrimoniam aliquam sibi adiunxerit. Talis. n. intestina mordens, irritat ad deiectionem: in qua contingit non solum pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat uero ipse in libro De aere aqua & locis, eos, qui habent uentrem natura humidum, morbo laterali atq; alijs morborum generibus minime corripit.

C 34 *Quicumq; calui sunt, ijs magnæ uarices non fiunt: quibus uero caluis uarices magnæ superueniunt ij rursus capillati fiunt.*

Quando in uiri sapientis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habens mandacium, non sine ratione legentes dubitare contingit, & primo quidem sibi ipsis diffidere, quasi neq; illa, quæ sunt manifesta, noscentibus, deinde suspicari, ne falso fuerit interiectum. Quis. n. nesciat caluitium esse passionem insanabilem: Sed neq; illud uerum est, magnas uarices caluis nunquam aduenire: sicuti nec uaricibus aduenientibus, caluitiem cessare: nisi forte (ut non nulli inquit) uocatum à medicis capillorum defluuium (Græce madarosin) caluitiū nominet. Illud enim à uitiosis humoribus generatur, sicuti quæ ophiasin & alopecian nominant: atq; ideo, cum ijdem humores ad crura decumbunt, possunt uarices facere, & capillos restituere. Si enim prius contigerat, ut capilli à uitiosis humoribus corruptis eorum radicibus, corrumperentur: uerisimile est, ut eisdem humoribus alio transpositis, ad primam naturam postmodum redeant.

D 35 *Aquā inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum.*

Superuenire passionibus alias passiones & casus, prisca medici dicere consueuerunt, quæcūq; ipsius passionis adauctæ ratione contingere solent. Talis. n. est Praxagoræ liber de superuenientibus inscriptus. Sic & nunc de tussi dictum est. Neq; n. cum ex alia fit occasione in homine aquā inter cutem patiente, tussis signum est exitiale, sed qñ ipsius morbi ratione. Cum em̄ in hydrope aquosa humiditas tantū adaucta fuerit, ut iam asperas occupet arterias, si tussis superueniat, tunc periculum imminet, ne homo haud ita multo post stranguletur.

Difficultatem urinæ, uena secta iuuat: secare uero interiores.

Neq; hic sermo uerus est, nisi, & conjunctionem assumpserit: ita ut Aphorismus talis fiat: Difficultatem urinæ & uenæ sectio soluit. Re uera enim & uenæ sectio soluit difficultatem urinæ, illam uidelicet, quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autem sequitur, Secare uero interiores: si de uenis manuum dicitur, neque uerum est neque consentaneum Hippocrati. Videmus siquidem ipsum in omnibus libris suis, in partibus, quæ supra hepar sunt, e manibus sanguinem mittere: in inferioribus autem uenas, quæ in poplite uel talo sunt, secari iubet. Siquis

uero de his ipsum dixisse arbitretur, Secare autem interiores: hoc dictum paruum uim habet. Ab una enim ambax nascuntur, quæ in poplite trifariam diuiditur, quoniam & una uena ad hoc peruenit membrum, non, sicuti ad manum, duæ. Melius itaque fuerit & hunc Aphorismum unum ex adiectis opinari.

37 *Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur.*

Sermo uerus est, & causa in promptu: siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

38 *Cancros occultos omnes melius est non curare. Curati enim cito pereunt: non curati uero longius tempus perdurant.*

Occultos cancos dixit uel eos, qui sunt sine ulceratione, uel absconditos, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat, ac si diceret, qui in profundo corporis sunt. Sed & curare, duplex est: unum quidem omnia agere, ut particula patiens ad sanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam, quæ passioni congruat, hoc est ipsam mollire, ac mitiorē facere, tum precipue, cum adest exulceratio. Tunc enim est necessarium, ut, si non aliud agamus, saltem ichoras abluamus, humido aliquo utentes, non quocumque, sed uel per experientiam, uel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem sit aptum. Ab hac igitur curatione neque abstinere conuenit: neque illi, qui sunt sine ulceratione, cancri indigent ea. Aliam uero, quæ fit per sectionem uel uisionem, (quæ sola sunt remedia cancrorum) consulit, ut in cancris occultis non adhibeamus. Quod igitur illi, qui sunt in partibus penitioribus, talia remedia non desiderant etiam experientia docet. Equidem scio omnes, qui huiusmodi cancos curare tentarunt, magis illos irritasse, & breui homines interemisse. Nam, & qui cancrum in palato constitutum, & in sede, & in sinu muliebri, uel uiderunt uel secuerunt, non potuerunt ulcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos ac maceratos, usque ad mortem detulerunt: qui si curationem non adhibuissent, longiori tempore uitam cum minori molestia transigissent. Tales igitur cancos nullo modo curare tentemus. Ex eis uero, qui in summa parte corporis hærent, illos tantummodo, quos possumus unam cum radicibus ipsis, ut quispiam dixerit, resecare. Neque enim malum est per similitudinem, radices cancri nominare eas, quæ plenæ sunt sanguine melancholico, uenas, & usque ad loca circumstantia distenduntur. Multi sanè magnæ auctoritatis medici, neque hos manus opera curari permittunt, sed illos tantum, qui exulcerati, simul laborantes molestant, adeo ut ipsi ultro manu curari desiderent: simul sunt in talibus partibus siti, quas possumus unam cum radicibus resecare & exurere. Quidam uero neque hos amoliri permittunt, sed omnino abstinendum consulunt à remedijs potentibus in omni cancro. Quod autem Hippocrates nunquam consuluisset curare potenter cancos in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipsa passionis natura licet coniectari. An uero & eos, qui in summa parte corporis hærent absque ulcere, incertum est, quantum ex uerbis Aphorismi conijci potest. Ipsum uero scripserunt Artemidorus, & Dioscorides, usque ad ea uerba, melius est non curare.

39 *Conuulsio fit uel ex repletione, uel inanitione: ita uero et singultus.*

Conuulsio (ut & ipsum indicat nomen) conuulsis fit ad propria capita musculis, ut autem clarius diceretur, retractis, sicut etiam est motus eorum secundum naturam. Verum hic quidem non fit sine animalis appetitu: conuulsio autem, passio est inuoluntaria, ad similem uenientibus neuosis partibus dispositionem, quam etiam in motibus factis secundum appetitum assumebant. Nam ex repletione ita nerui intenduntur, ut chordæ in ualde humidis ambientis nos aeris constitutionibus, atque ideo propter hanc causam etiam rumpuntur. idem uero & in siccioribus constitutionibus accidit: nam in sese colliguntur ac conuelluntur omnia neuosa corpora uiolentius exiccata: ueluti lora, si paulo magis ab igne calefiant: quibus similia patiuntur, & quæ solis feruor exciuit. Conuulsio igitur non absque ratione à contrarijs fit causis. Singultus uero concedatur conuulsio stomachi nominari, quando aliud fuerit sermonis propositum. Quando uero hoc solum studuerimus, ut singultus substantiam cognoscamus: melius fortassis fuerit non conuulsionem ipsum nominare, sed quendam motum eiusdem quidem generis, cuius uomitus, intentiorem tamen illo, & uehementiorem. Nam stomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipso continentur, expellere, ad duos mouetur casus, uehementiorem quidem in singultibus, mediocriorem illo in uomitibus. siquidem in uomitibus appetit ea tantum, quæ in uentriculi spacio latiori continentur, expellere in singultibus autem ea, quæ sunt in ipso uentriculi ore penitiora. Per stomachum nunc à me intellexis non solum eum, qui ita proprie nominatur, sed & uentriculi os. Quæ enim in hoc continentur, ipso appetente uentriculo expellere, singultus fit. Quod uero eorum, quæ difficulter excernuntur, & quæ ueluti absorpserit uentriculi os, fiat per singultus excretio, discere licet ex his, quæ quotidie eueniunt, omnibus ferè, plus minus. Si quis enim acre aliquid, ueluti piper per se solum deglutierit, uel cum melle, uel aliquo alio, & postea uinum biberit aqua calida temperatum, statim singultiet, calore quidem potus piper ad interiora deueniente, eius uero acrimonia uentriculum molestante: unde conatur motu uiolentiore rem infestantem expellere, demonstratum autem est à nobis

A à nobis in libris De causis casuum, & tussim, & sternutationē, & rigorem ex talibus motibus esse.

40 *Quibus dolor circa hypochondrium fit absq; inflammatione, ijs febris superueniens dolorem soluit.*

Sequitur quidem & ad morsus dolor: sed consueti sunt morsus nomine, non doloris, tales casus appellare. Fit etiam dolor propter quandam similem inflammationi dispositionem. Sic autē nominata est, quoniam & erysipelata dolor consequitur. Quando igitur non ob talem dispositionē dolor hypochondriū occupauerit, & morsus sensus abfuerit, relinquitur, ut dolor fiat, uel propter obstructionem, uel propter spiritum flatuosum, uel ob aliquam intemperiem inæqualē, quæ omnia febrilis calor aptus est natura sanare: hæc quidem incidens, extenuans, atq; dissoluens: hæc uero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 *Quibuscunq; suppuratio in corpore existens non innotescit: ijs ob crassitudinem puris aut loci non innotescit.*

Duplex est huius loci scriptura, & duplex expositio, & utraque non caret ratione. Nam & propter puris crassitudinem, & propter loci, sapius occultatur puris in aliquo loco comprehensi notitia. Recte ergo nō nulli scripserunt, His propter loci crassitudinem: non nulli uero, His propter puris crassitudinem non innotescit.

42 *Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum.*

Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione. Tunc enim duricies ostendit uel tumorem prædurum, uel inflammationem in hepate existere: quemadmodum & sine hac contingit aliquando, propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: cōtingit & ipsa natura, per modum criseos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

43 *Quicumq; lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum aduenit, & moriuntur.*

Oportuit huic Aphorismo illum præponi, in quo dicit, Lienosis difficultas intestinorū superueniens, bonum. Sed ille quidem inter sequentes scribitur, post quatuor alios intermedios: nobis autem necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicumq; enim lienosi sunt, hoc est, qui durū iamdiu habent lienem, ijs superueniēs difficultas intestinorum soluit dispositionem, quando scilicet ratione transpositionis atque euacuationis humorum crassorum ac melancholicorum lienem inferentium euenerit. Sed, quoniam sapius huiuscemodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxiæ sunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quæ talibus aduenit dispositionibus. Læsis siquidē intestinīs à transitu uitiosorum humorum, & uis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur causam, & aqua inter cutem, & læuitas intestinorum, superueniunt: læuitas quidem intestinorum ex sola intestinorum læsione: aqua uero inter cutem, propter hepatis compassionem, atq; lienis, & omnis uenosi generis.

44 *Quibus ex stillicidio urinæ, ileos superuenerit: in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, satis urina fluxerit.*

In ileo nihil exit inferius, neq; si quis acerrimo utatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs, qui exitialiter se habent. Quòd igitur interclusa uia inferioris exitus, hæc passio fiat, quodq; in tenuibus intestinīs, nō autem in crassis, omnes ferè fatentur: Cæterum, quòd propter inflammationem & propter obstructionem stercoris siccī, uel humorum crassorum aut tenacium, dictum est à pluribus. Mihi uero uidetur uel inflammatio, uel durus tumor, uel abscessus, tantā facere posse loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti: Quòd autem humores crassi atq; tenaces in causa sint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito: & si quid aliud dicatur præter hoc. Verū id, quod est ab omnibus ferè susceptum, qui Aphorismos exposuerūt, incredibile mihi admodum uidetur. Aiunt enim, quòd, quando uesica inflammatur, angustia loci ex cōpressionē in quibusdā intestinīs facta passionē affert, quæ ileos nominatur. Ego uero multos me puto in tota uita mea uidisse, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex retentione urinæ, quibus tunc manifeste omnibus secundum propriam circumscriptionem plena uesica apparebat, a deo ut supra modum esset extenta: dolorq; ut par est, inde accresceret: & tamē nullus eorum factus est ileosus. Quo modo igitur quispiam unquā persuaderetur, ob uesicę inflammationem angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sanè, quàm ex tumore uteri in muliere grauida. siquidem usq; ad hypochondria prægnantium tumor extēditur, & magis comprimere potest atq; angustare intestina tenuia: uesica uero, si in tumorem attollatur, solum potest rectum comprimere intestinum. Quidam uero etiam dicunt absurdus, quòd febris superueniens conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione uesicæ non absq; ratione fieret: quin, quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum casus sit inflammationis. Ileos uero (ut ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum spem habet solutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum, quæ sunt in ileo, passionum est febris, uel remissa, uel soluta. Superueniēs autem febris, uel aucta, neq; bonum signum est, neq; causa bona. Nouimus enim illis

tantum morbis conferre febrem, qui ex frigidityte fiunt, aliquando quidem solā, aliquando uero E cum humoribus crudis, pituitosis uel flatuosis spiritibus. Melius est itaq; si fateamur nos ignorare, quæ in hoc Aphorismo Hippocrates dixerit: neq; enim ratio, eorum indicat ueritatem, neque experientia docet. Tertium autem nullum aliud habemus ad fidem faciendam. Quod si unquam talis ægrotus uisus est aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neq; enim, an legitimus sit hic Aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum unā cum multa frigidityte, melius est talium in ileo casuum, qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina huiusce dispositionis & retentorum urinarum euacuatio. nam reuera consueuerunt urinæ crassæ, & plurimæ, repente simul illis concoctis euacuari.

45 *Ulcera quæcunq; annua sunt, aut etiam diuturniora: os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri.*

Quæcunq; ulcera longo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniente, uel si facta sit, rursus resoluta, nihil uidelicet medicis in curatione delinquentibus: necesse est uel propter influxum uitiosorum humorum, uel propter dispositionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, uel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti difficulter sanari. Alia itaq; ulcera semper maiora & deteriora fiunt: atq; hæc omnia Phagædenas antiqui nominabant. Quidam uero posteriores ea distinguere cogitarunt, propriamq; singulis appellationem indiderunt, quædam Chironia, quædam Telephia, quædam Phagedænas nominantes, aliasq; curiosas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis uero sufficiet ex his, quæ aliquid loci circumstantis occupant, alia Herpetas, id est repentes nominare, quæ summam cutem tantum infestant: alia Phagedænas, id est exedentes, quæ carnē subiectam corrumpunt. Nam, quod putridum atq; depascens à non nullis ulcus uocatur, non est propria ulceris differentia, sed passio implicita ex ulcere atq; putredine. Scimus autem, qd & absq; ulcere putredo ipsa per seipsam in multis corporis partibus consistit. Vocatur etiam Anthrax, id est carbo, ulcus escharosum, cui adiungitur multum partium circumstantium inflammatio. Hæc igitur propriam habere appellationem, Anthrax, Phagedæna, & Herpes. Quæcunq; uero ulcera fiunt sine dictis casibus, hæc ipsa per seipsa solebant antiqui Ulcera tantum nominare: de quibus nunc Hippocrates loquitur, edocens, quæcunq; talia sunt ulcera, in longum tempus protrahi. Videtur autem experientia rationi astipulari: multa q; sapius ex hoc genere ulcerum, cum non post multum tempus fuerint ad cicatricem perducta, rursus inflammantur, ac iterum dirumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam: Quando ex adhibitis medicamentis caro, quæ ossi superiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta uidetur: rursus uero paulatim aliquo influente ichore ex osse corrupto in parte penitiora, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur: à quo quidem cicatrix eroditur, caro uero exulceratur. Quænam igitur est talium sanatio ulcerum? Non profecto alia, quam ab ipso scripta in libro de ulceribus, & à nobis in tertio de methodo curatiua demonstrata. siquidem ulcera omnia exiccari oportet, præcipue uero, in quibus patitur os. Terminus autem siccitatis est, ut abscedat pars ossis, quæ uitiosa est. Quare non absque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus crassitudinem.

46 *Qui gibbi ex asthma aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur.*

Gibbos (Græce ὄβος & κνφός) solet Hippocrates nominare, quos nunc omnes homines conuexos (Græce κνφτός) appellant. Nam & uere eis est spina in partem posteriorem conuexa. Conuexo igitur opponitur cauum, gibbo recuruum seu repandum (Græce λοφδου). Sed hæc quidem de sola spina Græci dicunt, illa uero de omnibus. Quo modo uero gibbositas fiat, ipse narrauit in libro De articulis, sicuti & de repanditate, obstipitate, & quassatione. Hæc enim sunt propriae atq; præcipue spinæ passiones: oportet autem illum, qui uult istarum passionum habere notitiam, his, quæ in eo libro scribuntur plenius incumbere. Nunc uero à nobis ea dicentur, quæ ad propositum Aphorismum uidentur utilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum: gibba etiam fit propter quædam tubercula dura, quæ in parte anteriore consistunt: à quibus si quando una uertebra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco spina. ita & si plures fuerint se ordine consequentes. quando uero non fuerint continuæ hæc, quæ tenduntur uertebrae, gibbositas fit tantum partibus retro tendentibus, quantum uertebrae extentæ sunt ad interiora reflexæ. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uiminibus, uirgis, & omnibus alijs huiuscemodi. dictum est de his plenius in expositionibus libri De articulis. Nunc uero eos, qui gibbi facti sunt ex asthma & tussi, ante pubertatem cito inquit interire. Neq; enim uult in his thorax, ut ipse dixit, una cum alijs augeri, atq; ideo magna angustia premuntur ea, quæ respiratione obseruiunt, instrumenta. Omnibus siquidem est commune, qui sponte gibbi facti sunt, hoc est, quibus sine ictu uel casu spina passa est: propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed, cum multa sit in tuberculis, quo ad tumorem, durtiem, & locum, in quo consistunt, differentia: quæ dura simul ac magna sunt, statim difficilem faciunt hominibus respirationem, quæ uero ex suo humore aliquid ad asperam mittunt arteriam, reddunt tussiculosos. Verum, quæ talia sunt, ut mittant ex suo humore

A humore aliquid, non sunt dura exquisita, atque ideo necessarium est eis aliquando suppurari, & hominem occidere. Quæ uero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habent, atque ob id dura sunt, & incocta, & longo permanent tempore antequam suppurentur, atque ideo non perimunt hominem. Quæ uero (ut dixi) unà cum tussi ortum habuere, properant ad suppurationem, atque ideo sunt exitialia. Sic & quæcunque cum difficili anhelitu fiunt, sunt ijs, qui adhuc augentur, perniciofa. uel enim hæc magna sunt: uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo unà cum corde in talibus augeatur, locusq; continens minor efficiatur, costæ uero non augeantur, & se flectendo, propter gibbositatem thoracem faciant angustiores: necessarium est tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, ut homo corrumpatur. Nam, si nondum gibbositate superueniente, propter solos tumores extra naturam, difficilem habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula sunt processu temporis adaucta, thorax autem factus angustior? Quod autem, cum multæ sint spirandi difficultates, solam illam Hippocrates asthma consueuerit nominare, in qua contingit ualde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum existit. Appellantq; nunc homines eo nomine, illam, quæ fit in cursibus & uehementioribus exercitijs, respirationem. Hippocrate autem posteriores, & passionem aliquam pectoris diuturnam, non nulli simpliciter asthma nominant, non nulli orthopnoeam, quando absque febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

47 *Quibuscunq; uenæ sectio, uel purgatio cum medicamento conuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet.*

Liquet, quod de ijs, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet, ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per uenæ sectionem, si plenitudinis passionibus subiiciuntur: uel per purgationem, si eis, quæ ex corruptione proueniunt. Nos itaque plurimos ita seruauimus annos, qui longo ante tempore singulis annis morbis capiebantur. Atque podagram, & morbum articulare adhuc incipientem, & nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis spuitionem, morbum comitalem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiusmodi diuturnas passiones in multis hominibus per dictam euacuationem sustulimus. Venæ itaq; sectio, commune auxilium est earum, quæ ex plenitudine fiunt, dispositionum: purgatio uero quæuis, si secundum genus inaudias, unum quoddam auxilium existat, non tamen secundum speciem. Non nullis siquidem confert humores pituitosos euacuare, non nullis uero amaram bilem, non nullis atram, non nullis serosam superfluitatem, secundum naturam earum, quæ consueuerunt superuenire, passionum. Velut quidam singulis annis incidit in melancholiam, nisi purgetur: & est res mira, quo modo morbo iam inchoante, statim homo præsentit primam eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, cesset protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quod & superfluitates expelluntur, & quod ex acritudine eorum, quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua sanguinis uitiosi consueti euacuari: quo retento superuenit melancholia. Purgo igitur ipsum, non uere tantum, sed etiam autumnis: & sicuti dixi, si ex contemptu aliquando purgationem omiserit, & morbum non anticipauerit, casus perferit passionis. Sic & mulierem quandam, singulis annis uere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancrosum in mamilla pateretur, forti atque frequenti medicamento purgante atram bilem, ad sanitatem perduxit. Et, si quando purgatio omitteretur, dolorem profundum sentiebat: & me aduocato, statim uolebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per uenæ sectionem & purgationem sanauit: & singulis annis rursus huic sufficit una purgatio: & ea omissa, statim passio innotescit. Morbi itaq; huiusmodi, atris humoris exigunt purgationem: comitalis autem, & apoplexia, & asthma, pituitosi: articulares autem, si cum multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari: si uero cum frigidis tumoribus, pituitam. Quidam alius tempore æstiuo semper febribus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem ueris anticipauit. Sic enim melius est tales euacuare, sicuti illos, qui morbo comitali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs passionibus, quæ ex crassis humoribus generantur, præstat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus seorsum à nobis scriptum est in illo tractatu, qui inscribitur, de ijs, qui uerno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis.

48 *Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum.*

Paulo antea hunc Aphorismum exposui, cum sermo habebatur de Aphorismo in hunc modum scripto: Quicumq; lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, ijs longa facta intestinorum difficultate, aqua inter cutem superuenit, uel leuitas intestinorum, & moriuntur. quare isti nunc proposito nulla expositio est necessaria.

49 *Quibuscunq; morbi podagrici sunt, ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.*

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbente. hanc aut fluxionem

Extra ord.

i 3

suscipiunt

suscipiunt primum quidem loca De articulationum, deinceps circūstantia omnia usque ad cutem. **E**
 Quia uero impleri dicimus de articulationes, liquet etiā esse necessarium ea, quæ ipsis circūiacēt,
 ligamenta extendi. Nervos em̄ & chordas seu tendones non est rationabile in ipsis inflāmari, sed
 solum dolere, quia simul cum De articulationibus extenduntur, argumentō, quā uisus est nunquā
 podagricus pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum ac chordarum inflammationi
 bus aduenire. uerū intentio sanationis in eis, cōmunis est omnibus inflammatione laborantibus.
 Nam, discutiatur, oportet, id, quod ad pedes fluxerit, si quidem tenuiorem habuerit substantiam,
 tempore breuiore: si uero crassam uel tenacem, longiore: longius adhuc tempus requireret, si simul
 crassum atque tenax illud, quod defluxit, existit: ultra tamē spacium dierū quadraginta nō proroga
 bitur curatio inflātionis, si & medicus in suo opere nō aberrauerit, & æger illi in omnibus obe
 dierit. Quæ uero carnosas partes occupat inflātio, morborum acutorum subijcitur termino,
 diebus scilicet quatuordecim, quoniam carnis substantia mollior est ac rarior ligamentis: unde et
 tardius inflāmari incipit natura ligamentorū, chordarum, atque neruorum ex ictu, & longiori tem
 pore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sanantur. Quæ enim ratione uix ali
 quid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint ac densæ huiuscemodi partes, hac ipsa ratio
 ne cum difficultate dimitunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflātionibus terminū **F**
 integræ solutionis non diem quartum decimum, sed quadagesimū posuit, quia, qui in De articu
 lationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexantia oportet per modum uaporis euacua
 ri: item qui in ipsa ligamenta inciderunt. Meminit autem & in prognostico quadagesimi diei, ut
 in quo iudicantur, quæcunque non sunt diuturna exquisitæ, & acutorum terminum exciderunt. **D**
 Etum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

50 Quibuscumque præceditur cerebrum: iis necesse febrem, & bilis uomitum superuenire.

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiēte
 inflammationem, subsequitur febris. Bilis uero uomitus fit compatiente uentriculo propter eius
 cum cerebro communicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro effatu di
 gna quædam neruorum coniugatio. Consuevit quidem & aliter in magnis doloribus, atque mor
 roribus fortibus ad uētriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis, cum ipse male affectus
 fuerit. Ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates præsertim quæ te
 nuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atque cum eo quæcunque serosa superflui
 tas, quæ sæpius in uomitibus bili cōmiscetur. siquidē raro admodū accidit, ut bilis exquisita euo
 matur, cui serosam superfluitatem non uideamus admixtam. Apparet autem & in sanis, cū diu à ci
 bo abstinerint, in illis præsertim, qui natura sunt biliosiores, tales in uentriculum humores ad
 mitti: quod & ipsius morsus & uomitus manifestant. Non solum autem cerebro uulnerato euo
 mūt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circumstante, quæ, cū in multis partibus sit ce
 rebro agnata, citissime ei cōmunicat proprias passiones. Erasistrati autē sectatores, cum membra
 nas uelint esse principia neruorum, membranam crassiorem inquit suæ naturæ ratione, si sola sit
 uulnerata, tales afferre casus. Si uero usque ad cerebrum uulnus peruenerit, quoniam ambæ mem
 brane prius illud admiserint, sic nuper dictarum passionum sequi ortum fatebuntur. Dixi autem
 Erasistrati sectatores, & nō ipsum Erasistratum talia dicturos, quoniam, cum iam senex esset, (ut
 illi inquit) scripsit libros sectionum, in quibus cerebrum esse neruorum principium demon
 strauit. Dictum autem est de his in commentarijs de Hippocratis sectione.

51 Quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septē diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.

Mutos (Græce ἀφώνους) solet Hippocrates nominare nō eos tantum, quibus læditur uox, uerū
 per exuperantiam quandam unā cum eius læsione dat nobis intelligēdas omnes, quæ sunt secun
 dum electionem, operationes. Non nunquam igitur illis oblatis non interijt sensus. Quos igitur **H**
 ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius utraq; patiuntur: & talem affectum uo
 cant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia uero fortis: atque ideo dixit, Soluere
 apoplexiam fortem impossibile, debilem uero non facile. Videtur autē nunc fortis apoplexiæ in
 diciū apposuisse, quod stertere dixit, quod etiam profunde dormientibus accidit, quo ad dispo
 sitionis similitudinem, secundum diuersum quidem utrisque modum. nihilominus, quatenus ali
 quid habent cōmune, ut stertant, consequitur. Est autē commune ambobus, eius, quæ sit per ner
 uos, operationis debilitas: & dictū est de his amplius in ea, quæ de locis affectis inscribitur, tracta
 tione. Nūc uero, quantū ad expositionē Aphorismi sufficiet, dicetur à nobis. Quibus sanis dolor
 in capite repente aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum ue
 ro & ad influentis uniuersim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam
 indicant casus, qui post dolorem superuenerunt, per quos, & quæ sit quædam materia pituitosa cō
 monstratur: atque idcirco febris superueniens soluit dispositionem, ut quæ calefaciat, extenuet, atque
 resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos humores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus
 aut quatuor, non nunquam uero pluribus, non tamen ultra dies septem, quia pars est principalis:
 tales uero partes non diu tolerant fortes simul ac diuturnas passiones: ut sæpius ostendimus.

Oportet

A Oportet uero & considerare oculorum in dormientibus susceptiones. Nam, siquid album commissis palpebris subinspicitur, neq;
52 ex alui profluuiio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde.

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentia ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura sicca. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidē, quod potentia existente imbecilli, nō possint exquisite oculos claudere, sed neq; os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuiq; rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

53 Desipientia, quae cum risu fiunt, securiores: quae uero cum studio, periculosiores.

Nulla quidem desipientia secura est, minus uero periculosa, quae cum risu fiunt: sicuti temeraria, ut ipse nominat, omnium periculosissima: in medio autem ambarum sunt, quae cum studio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per causas ipsas efficientes. Quaecunq; enim ex sola fiunt caliditate sine humore uitioso, similes quodam modo sunt eis, quae ex ebrietate contingunt. Quaecunq; uero ex flaua bile, cum studio perficiuntur: ipsa uero multum exulta, ut iam magis ad atrae bilis naturam accedat, sunt insaniae satis furiosae. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quae in alijs locis de atra bile praefinuimus, q; quaedam ex flaua bile superaffata gignitur, quae omnino molestissima est. Quae uero ex sanguinis (quispiam dixerit) limo ac faece, crassior quidem est illa secundum substantiam, sed plurimum differens prauitate qualitatis. Dicitum autem est, q; eam, quae est ueluti faex sanguinis, cum uolumus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, et atram bilem aliquando uocamus, quoniam, si nō prius euacuetur, paulo post atra futura est.

54 In acutis passionibus, quae cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

Infantes saepe uidentur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunquam potentia fatigata, non nunquam ex duritie instrumentorum, non nunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed & aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam & uis imbecillis, quando nequiuert thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessarium, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instrumentum cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa uibratum uiolenter attollitur. De dispositione autem simili conuulsioni, quid oportet dicere, q; talem faciat respirationem? Nam si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel nervos: durities quaedam instrumentis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre uero cum his existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorum frigiditatem, sed uel duritiem quae facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid uero horum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de sola praedicta motione instrumentorum respirationi obseruentium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit: Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus accidit: ultra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem mistum extrisq; sonum edentes, in hunc modum respirant.

D Dolores podagrici uere & autumnno magna ex parte mouentur.
55

Podagricae passiones, sicuti & omnes aliae articulares, uere augentur, atq; ideo ipse superius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commemorat, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidē aliquando & autumnno ijs, quibus per aestatem tempore, quo fructus maturantur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim a nobis est in commentarijs De potentijs naturalibus, q; singulis partibus, sicuti aliae potentiae, ita & illa inest, quae materias infestas excernit. Infestant autē aliqua sua multitudine aggrauantes, aliae uero extranea qualitate. Secundum utrunq; igitur ijs, qui hyberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diuturnae passiones excitantur, fusis humoribus & mox a fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum uero, tantummodo autumnali.

56 In morbis melancholicis ad haec periculosi decubitus, apoplexiam corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel caecitatem significat.

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiae, conuulsiones, & caecitates oculorum: Fiunt & propter melancholicum: quoniam communis utrisq; est harum quauis passio. Non tamen furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cū ad

eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flava bilis: melancholicus autem humor non semper, sed cum supra modum exustus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniam.

57 *Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum.*

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) cōtingit aduenire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quem admodum etiam in autumno. Quod si uolumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore Aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiam corporis, quæ homines occupat à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum.

58 *Si omentum excidat, necessario putrescit.*

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic Aphorismus ijs, qui non recte ipsum inaudierint. Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando exciderit, hoc est, quando nudatum fuerit, & extra peritonæon, id est membranam abdominis interioriorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum proprium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinū, aut aliqua uisceris fibra. Illa etenim, nisi longo tempore frigesiant, qñ uulnus in abdomine factū, ad cicatricē perductū fuerit, pristinā recipiunt temperaturā. Omentū uero, etiam si minimo nudetur tēpore, reductum putrescit: quā ob causam medici partē illā, quæ fuerit nudata, solent refecare. Hanc igitur sententiā habet Aphorismus, licet confusius in uerbis dictis proponatur. Siquis uero dicat se aliquando uidisse omentū, quod paruo tēpore extra prodierat, deinde ad suū locū reductum, nō putruisse: perpetuam is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationē: illud tamen nō tollet, quod magna ex parte solet accidere. cōmune siquidē est huic Aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuū quiddā ex figura dictionis ostendatur, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.

59 *Quibuscunq; à coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucres superueniunt.*

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruat, quem mucorem appellant: à quo madefacta de articulationis ligamenta, laxiora redduntur: atq; ideo facile à cavitare articulus excidit, & rursus non cum difficultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs, qui ita morbo laborant coxendicū. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro De articulis dicebat, Humerum autem uno modo noui lubricare. ac si dixisset articulum humeri.

60 *Quibuscunq; à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.*

Hunc Aphorismum non debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonem intelligere. Vult enim dicere, qd à coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, & rursus incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi prius urendo mucorem exicemus: quod in libro De articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente. nam & nunc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro De articulis docebat: ut & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quā articulus lubricat, magis ex adustione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quod si ob multitudinem mucoris extra suum locum diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet: ut etiam alijs omnibus solet accidere, si priuata motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt,

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS.

Omnes ferè, qui antea scripserunt, expositores Aphorismorum, circa initia quidem ultra id, quod est utile, sermonem extendunt: in processu uero ita remittunt, ut primo quidem, quoad utile fuerit, tantum progrediantur, deinde uero infra id etiam subsistant, & postremo usq; adeo contrahant expositiones, ut nec animaduertant plures Aphorismos esse nothos, atque planè falsos. Verum, ut, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admittunt, quoscunq; scriptos inuenerint Aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tū omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quæ & ueritatē, & utilitatem artis intenderent, & interpretando neq; se ad extremam breuitatem contraherent, (hoc. n. libro cōuenit, non cōmentario) neq; ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionū instituerūt. id autem, quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidē seruat mediocritatem in unaquaq; tractatione, à principio usq; in finem seruare studuimus.

A **I**n morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri nihil absurdum. Non tamen in acutis est mediocre malum, sed casus satis exitialis: quod uehementissimis accidit uiscerum inflammationibus. Acutos autem ipse ait uocari morbos, quorū febres maxima ex parte continuæ sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, nedū extrema frigescerē, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs, qui ita se habent, uiscera peruruntur, extremæ autē partes frigescent propter defectum sanguinis ad uiscera se recipientis: & eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter incendium, quod in uisceribus sentiunt.

2 In osse egrotante caro liuida, malum est.

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris circumstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

3 A uomitu singultus & oculorum rubor, malum.

B Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui humoribus infestantibus conuenit non nunquam totum uentriculum, non nunquam os eius, & gulam: quos per uomitiones abijciens, statim à singultu liberatur. qui si neq; per istas cessauerit, duorū alterum ostendit, uel cerebrum neruorum principium, uel uētriculum pati non medicrem inflammationem. Rubor uero oculorum utramq; sequitur dispositionem, sed præcipue illam, quæ in cerebro existit similis inflammationi.

4 A sudore horror, non bonum.

Quod iudicatoria, quæ non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est: quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit.

5 A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.

C Difficultatem quidem intestinorum, uel aquam inter cutem transmutationis ratione esse furoris sanationem, non est extra rationem, cum à capite noxiū humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio, tantum abest, ut sit furoris solutio, ut quispiā potius dicat esse incrementum. Ac profecto, si modo re uera Hippocrates continuum atq; uehementem furorem, alienationem mentis nominauit: quendam nouimus à furore mediocri, quo prius detinebatur: fuisse liberatum: unde ratiocinando perpendimus ex uehementi motu causarū efficientium furorem, solutionem fuisse subsecutam: quemadmodum in morbis acutis uehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

6 In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sincere, malum.

Fastidium cibi per seipsum prauum est signū in morbis diuturnis. Nam in ijs, qui à talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus solet accidere, uehemens. s. ciborum appetentia. Quare cibi fastidium haudquaquam bonum est signum: multo uero magis, quando fuerint etiam prauæ deiectiones. Sinceras uero deiectiones nominauit impermixtas aquosæ humiditati, quoniam solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melancholicus, siue porri colorem præ se ferens, siue bilis, quæ æruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi exustam esse omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonstrant.

7 Ex multa potatione, rigor & desipientia, malum.

D Quod quidem multa potatio, non aquæ, sed uini potionem significet, unicuiq; manifestum. Desipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hanc ipsam uero causam & calidiores redduntur, præcipue quidem caput, sed & corpus uniuersum. Pauci enim ex ipsis sunt, qui cum desipientia rigeant, in quibus calor natiuus non accenditur, sed ob multitudinem extinguatur, sicuti ignis lignorum multitudine superiniecta, & lucernæ flamma oleo uniuersim superfuso.

8 A tuberculi intus ruptione, exolutio, uomitio, aut animi defectio fit.

Tuberculum (Græce φύμα) nominauit, quod in alijs ipse solitus est uocare suppurationem (Græce ἐμώνημα.) Intus uero ipsius ruptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim consequitur uomitus, sicuti tuberculum in thorace atq; pulmone ruptio, non uomitiones, sed ex necessitate quidem tussim excitat, sæpius etiam strangulat: quemadmodum suppurationum ad intestinalia ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune autem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, propter uitalis spiritus excretionem, ut alibi est demonstratum.

9 A profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum.

Hic Aphorismus magnam nobis affert utilitatem ad credendum, qd aliquando fiat desipientia ex defectu,

defectu, quo manuum ac pedum tremores. Nam & hæc membra propter potentia ipsa mouen-
tis imbecillitatem, infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes: quapropter neque uehe-
mens est hoc desipientia genus, sed mediocre, atq; ut quispiam diceret, delirans. Ipse siquidem so-
let medicum insaniam, delirium nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientia con-
iungatur, omnino salus est desperata. Quædam igitur exemplaria, cum, &, copulatiua coniu-
ctione, scripta sunt: quædam autem, uel, disiunctiuam quam uocant, habent secundum quam de-
sipientia non bonus est casus post sanguinis fluxum, etiam si sola contigerit: multo autem magis
conuulsio, etiam si absque desipientia facta fuerit. Maximum uero malum est ambarum conuen-
tus, cum uel sola conuulsio ex immoderata euacuatione, casus sit admodum exitialis. nam desi-
pientia minus malum est.

10 *Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum.*

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autem
non semper adest, sed quando exitiales sunt: &, si uehementius distorqueantur, stercus eis ascen-
dit, atq; singultiunt. Quidam uero desipiunt & conuelluntur, compatiante neruorum principio
stomachi passioni. Hæc uero mihi fieri uidentur ab intestinis, in quibus passio talis existit, a se ex-
pellere stercus appetentibus, quando in longitudine temporis cœpit molestare, & non potenti-
bus se exonerare propter eam, quæ facta est in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis
contra naturam uiolenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

11 *A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.*

In pluribus quidem exemplaribus in fine Aphorismi adiectum est, malum: in quibusdam ue-
ro ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis. uolentibus illis, qui in hunc
modum scribunt, non qd sit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali superue-
niens, nunc ipsum docere, sed simpliciter hoc unum tantummodo, qd morbus lateralis soleat in
pulmonis inflammationem transmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio superuenire.
Transmutatur igitur morbus, quando priore cessante, aduenit alter: Superuenit autem, quando
altero adhuc manente, alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates De superuenien-
tibus agere, quibus statim hoc inest, qd mala sint, adeo ut, etiam si hoc uerbum, malum, non adijcia-
tur: uel subaudiendum sit secundum modum à communi dictum, uel potentia ostendi existiman-
dum. Omnis enim huiuscemodi superuenientium consistentia, neq; paruos, neq; mites insequi-
tur morbos, sed magnos atq; malignos. Exempli gratia statim in dictis in Aphorismo passio-
nibus, quando non potest is, qui morbum facit lateralem, in costis humor contineri, pars eius aliqua
ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodum con-
sequi solet: quoniam, si mitis fuerit inflammatio, omnis humor noxius per sputum expurgatur: in
pernitiosis uero, antequam costæ compatiantur, strangulat ægrum.

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos uapores trāsmittit ad caput:
cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem communia sunt ad prius dictum
Aphorismum non huic solum, sed etiam sequentibus.

13 *Ab æstibus fortibus conuulsio aut distentio, malum.*

Multi expositores ita scribi hunc Aphorismum cognouerunt: Marinus uero, A uulneribus
scribit, & sequentem Aphorismum sibi ait astipulari. Verumq; sanè est, qd à uulneribus fortibus
fiunt inflammationes, ac conuulsiones. Sed, cum omnes ferè expositores & præcipue uetustissi-
mi, illam norint scripturam, quæ habet, Ab æstibus fortibus: melius est, ut & nos etiam eandem ex-
ponamus. Quidam igitur pro æstibus, febres intellexerunt: non nulli uero aeris ambientis feruo-
rem ita nominari dixerunt: alij pro cauterijs & escharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt
enim his omnibus haudquaquam ad bonum distentiones ac cōuulsiones, propter neruorū siccita-
tatem, quas diximus esse difficillimas.

14 *A capitis ictu obstupescencia & desipientia, malum.*

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus agentibus uel nihil consentaneum rationi: Ob-
stupescencia uero (Græcè ἐκπληξίς,) quando neque aliquid dicunt, neque agunt, sed apertis ocu-
culis quieti manent, similes ijs, qui ex timore sunt attoniti. Quod uero hæc omnia huiuscemodi
fiant cerebro patiente, manifestum ostensum enim est in eo esse animæ principatum. Si igitur in
fine Aphorismi scriptum sit, malum, liquet, qd recte dictum fuit. indicio enim sunt, qd ictus intra
ad cerebrum penetrauerit. Si uero non scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, sicuti an-
tea diximus, à communi. Possumus autem & quia huiuscemodi casus unà indicant cerebri læsio-
nem, magnitudinem passionis considerare.

15 *A sanguinis sputo puris sputum, malum.*

Quod omnis hæc enumeratio sit eorū, quæ proprie superuenientia uocantur (de quibus Pra-
xagoras

Aragoras unum uolumen scripsit haud paruum) manifestum esse arbitror & ex ipso Aphorismo. Neq; enim omne sputum sanguinis, sequens habet sputum purulentum: sed tantummodo, quod malignum existit, tale autem est omnino ex pulmone.

16 *A puris sputo phthisis & fluxus: cum uero sputum retinetur, moriuntur.*

Quam proprie Græci, & præsertim Athenienses phthoen nominant, hanc nunc Hippocrates phthisin appellauit, ob pulmonis ulcera insanabilia, totius corporis cum febre parua extenuationem. Fluxum autem uel de capillorum defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim consueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, altera ex potentia debilitate. Quod uero in fine scribitur, Si autem sputum retineatur, moriuntur. modum mortis ostendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Eousq; enim extenuati uiuunt, donec extullire, & per ea, quæ expuunt, possunt pulmonem expurgare. Cum uero intus manent, obseratur quidem uia spiritus, patientes uero suffocantur.

17 *In hepatis inflammatione singultus, malum.*

Dixi & antea, qd omnes hi seriatim scripti Aphorismi de casibus docent, qui passionibus acerbis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nunc singultus hepatis inflammationem patienti dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, non nunquam communium neruorum ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiorum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflammatio & maxima & pessima fuerit. Saneq; bile satis calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium, atq; ita superfluitante, atq; ad uentriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo singultire. Non nulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis uentriculum premere ac singultum facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquit.

18 *In uigilia, conuulsio, uel desipientia.*

Quidam & hoc loco, malum, subiungunt. Nos uero & prius diximus, qd etiamsi non subiungatur, potentia continetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat, aut desipientia, manifestum est ei, qui priorum meminerit. Nam dictum est ab ipso Hippocrate conuulsionem, ut a repletionem, sic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem, quæ maxime euacuant & exiccant, uigiliae sunt, atq; ideo conuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitati ratione: ac præterea, quoniam in longis uigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidē diligentissime scriptis, hic Aphorismus scriptus est sine uerbo, desipientia, hoc modo: In uigilia conuulsio. quia, ut arbitror, pessima, quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco.

19 *In ossis exutione, erysipelas.*

Hoc in loco maxime oportet subaudire, malum. Neq; enim hoc dicit, qd semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, qd ita patientibus ossibus, raro superuenit erysipelas) sed qd casus prauus est osse nudato carnem circumstantem uideri ab erysipelate apprehensam.

20 *Ab erysipelate, putredo aut suppuratio.*

Clarum est & in hoc sermone, quod malignis erysipelatis hæc superueniunt.

21 *A forti in ulceribus pulsu, profluuium sanguinis.*

In ulceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, se dolente, quando se attollentes exciderint. Est enim huiusmodi pulsus, sensus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio sentiebamus, cum membra se haberent secundum naturam, tum quia eorum ad hæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristem afferunt laborantibus sensum ex motu arteriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs De potentijs naturalibus, qd est quædam in ipsis etiam uis aliena excernens, quæ & sudores iudicatorios facit, & profluvia sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunq; alia huiuscemodi. Secundum hanc igitur uim non nunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa, quæ molestant, expellere: atque ita profluuium sanguinis facit.

22 *A uentris dolore diuturno, suppuratio.*

Siue frigus, siue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa uentrem fuerit, siue uentus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri non potest, ut in longum extendatur, si omnia circa agrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur

tur igitur, quod adhuc dolor perduret propter inflammationem: quæ temporis, processu proculdubio suppurabit, nisi hominem morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

23 *A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum.*

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermixtas aquosæ humiditati, quæ solum habent sincerum illum, qui infra deijcitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

24 *In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum apprehenderit.*

Osse, quod in capite uidelicet est, præciso, non simpliciter, neque utcumque contigerit, sed usque ad anteriorem superficiem, quam uacuum excipit locus, qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranæ & cerebro. Marinus autem, nescio quo modo, legendum seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium Aphorismi secundum: Si uacuum apprehenderit. adijciens ipsum, Ex potu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus Aphorismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici: semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quod propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, quod sermonem priorem falsum ostendit: nam aperte falsum est, quod in ossis præcisione desipientia fiat. Neque enim ex alicuius ossis alterius, neque eius, quod cerebrum tegit, præcisione, dementia sequitur, antequam ad membranas passio perueniat.

25 *Ex medicamenti potione conuulsio, letalis est.*

Medicamenti potiones, & medicationes, consuevit Hippocrates proprie nominare eas tantum, quæ cum purgantibus fiunt medicamentis. Quod uero conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, letalis existat, si quis eorum meminit, quæ sæpius à nobis sunt dicta, non ignorat.

26 *In forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.*

Fit quidem (sicut & supra dictum est) ob magnitudinem inflammationis in uisceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, uel quia calor natiuus extinguatur, uel quia propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: Fit insuper & propter dolorem uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, ueluti pedes, & manus, & caput, sed & cutim uniuersam. Causam igitur quandam particularem dixit Hippocrates hoc in sermone partium extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, non omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

27 *Mulieri utero gerenti si tentio superuenerit, facit abortum.*

Circa intestinum, quod rectum nominatur, tentio (Græce tenesmos) fit, eandem habens causam ac dispositionem, quam in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacentibus intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (ut inquit) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare uehementer appetant: continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ cæteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirum, si propter uehementes atque frequentes exurrectiones, conceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atque doloribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

28 *Quando os, aut chartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur.*

Et hic Aphorismus iam scriptus est antea, his uerbis: Quando discissum fuerit os, uel chartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neque coalescit. & nos in sexto commentario ipsum exposuimus.

29 *Qui alba pituita detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, à morbo liberatur.*

Consueuere & alij medici quandam aquæ inter cutem speciem, leucophlegmatian. i. albam pituitam, nominare, uel quod sit etiam aliqua pituita liuida, uel quod sui quidem ratione sit semper alba, sed propter mistionem quorundam aliorum humorum uerum mutet colorem. Potest etiam, sicut in libro de articulis scripsit. Vertebrae, quæ in spina sunt, non tanquam sint alibi, distinguens, sed simplici utens adiectione: sic & hoc in loco absque distinctione, albi fecisse adiectionem. Hoc autem, quod subiecit, ex forti alui profluuiio, uel diuturno (utrumque enim scribitur) solui albæ pituitæ superabundantiam, commune est ad multa alia, quæ ita ab eo dicta sunt.

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt: ijs ex capite pituita defluit.*

Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliquando alui excrementa spumosa spirituofo humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uasis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus.

A bus. Fierent etiam aliquñ in ipso uentriculo unam habentia, ut quispiam diceret, causam contentiuam, quomodocunq; excernantur aut fiant, antecedentes uero plures. Est aut huius pituitæ causa contentiua flatuosus spiritus, dum humori cõmiscetur, uehementẽ habens motum, & inæqualem ita, ut & ipse dirūpatur & pituitã frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipsius causa est, & propria natura, & calor non nunquam multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet spuma, maximeq; cum tenacẽ habuerint naturam: & in mari uiolẽtis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonem ad uentriculum pituitam deuenisse, atq; ideo ipsam uideri spumofam, nescio, quid inquiet de ijs, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeste. Oportebat siquidem in his alui excrementa esse spumofa: uerum hi neq; spumofa per sedem excernunt, neq; cum tussi expuunt, & tamẽ sæpius manifeste asperẽ pulmonis arteriæ sunt eo, qui à capite fluxit, humore completæ, qui cõcoctus puri quidem est similis, spumofus autem nequaquam. Sed neq; semper ex pulmone spumofum sanguinem expuunt. Videtur itaq; cum ex propria substantia uisceris simul quicquam effertur, sanguis esse spumofus. Sanẽ, & qui morbo laterali laborant, aliquñ spumofum expuunt, sed raro. Hi uero etiam rarius, qui inflammationem pulmonis patiuntur, calore scilicet, ut mihi uidetur, intemperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si uero, quod à capite defluit ad asperas pulmonis arterias, ut non nulli uolunt, permeat ad inferiora: primũ ad uentriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum eueniet, aut primũ per cauam uenam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorũ inuolucra: aut primũ quidem ad magnã arteriã, deinde sic ad illam, quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumofum remaneret, & sanguini commistum, & tot cum eo uenas pertransiens?

31 *Quibuscunq; febricitantibus, in urinis fiunt sedimina, ueluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.*

Et hic sermo adhibita distinctione uerus est & ab experientia comprobatus, nam tales urinæ exitiales sunt, sicut etiam in Prognostico dictũ est: plurimiq; morte præripiuntur, antequã ægritudo diutius protrahatur: & quicunq; ex ipsis sunt liberati, ijs omnibus in lōgum producta est ægritudo, cum dispositio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autẽ est à nobis in libro De Crisibus, plenius de urinis omnibus. In Epidemijs autem (sufficit enim mihi de duobus agris tantũmodo fecisse mentionem) in primo quidem libro De Sileno, secundo loco conscripto post tres constitutiones: de quo in sua enarratione sic inquit: Minxit totum simul, subcrassum: sedimẽ instar farinæ crassioris, album: extrema rursus frigida: undecima mortuus est. In tertio autẽ de agro, qui ordine tertius est, de quo ipse ita scripsit in suæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis. deinde paulo infra: Urinæ tenues, uariæ, habentes sublimamenta parua instar farinæ crassioris. Hunc autem dicit quadragesimo die fuisse iudicatum. Liquet igitur & ex his exemplis, q; quicunq; mingunt urinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant, tarde liberantur. Quicunq; uero exitialiter se habent, contingit hos quã cito interire.

32 *Quibus autem biliosa sedimina supra tenuia, acutum morbum significant.*

Biliosum quidẽ semper acutos morbos operatur. Dictũ enim à nobis est, q; amaræ bilis humor ita medici prisci consueuere appellare, sicuti melancholicum semper cum adiectione dicunt, non simpliciter bilem proferentes, sicuti flauam, sed atram bilẽ nominantes. Quod aut sequitur, supra tenuia, hoc est aquosa: (sic enim consueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum uideretur. Urina siquidem aquosa, cruda est & diuturna. Equidẽ nũquam uidi urinam, cuius sedimen biliosum esset, pars uero superfluitas aquosa. Non absq; ratione igitur nõ nulli expositores dixere aduerbium, supra, non locum, sed tempus hoc in loco significare, ac si ita diceretur: Urinarum sedimina, qñ ab initio tenuia sunt, postea uero biliosa fiunt, acutũ morbum significant.

33 *Quibuscunq; urinae distantes sunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit.*

D Si uerbum, distantes, in propria significatione accipiatur, rem impossibilem ostendet. Urina siquidem semper est sibĩpsĩ continua, nullum spatium uacuum habens interiectum. Si uero per id substantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit uehementem significari perturbationem. nam superante natura, omnia æqualiter unita sunt. agris uero causis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod superatur atq; concoquitur, aliam habet formam: renitens uero atque tumultuans, aliam: & quando plura huiuscemodi fuerint, uariam magis ostendunt urinarum inæqualitatem, & eius causam, perturbationem.

34 *Quibus in urinis bullæ insident, morbum renalem & longum significant.*

Bullæ fiunt, circumextento humore spiritui flatuoso. Solet autem hoc magis accidere, qñ humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igitur spiritus flatuosus unã cum urinis excernitur, signum est frigida ægritudinis renum. Hæc enim aggregat spiritum flatuosum: atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum. n. omne est difficulter solubile, & uix coctionem admittit, atq; ideo diu durat. Non nulli etiam aiunt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum, quæ sunt in renibus, atq; ita excerni spiritum aliquẽ, qui cum urinis exit, & bullas facit.

Extra ord.

k Quibus

35 *Quibus insidens pingue, ac simul totum, ijs renum uitium acutum significatur.*

Siue alui excrementum, siue urina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in renibus, quam in toto corpore, existentis. quare neque omnino morbi renalis est signum, sed commune omnium adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum est, tanquam in ijs, de quorum uitio renali non ambigitur, non passionis genus, sed acutiem dignoscat ac predicat in hoc Aphorismo Hippocrates: uel pro uerbo, nephritica, quod significat uitium renum, scribendum est, phrenitica: sicuti quidam scripserunt expositores. Quanquam neque hoc solius phrenitidis signum existit, neque simplicis, neque incendientis, sed cuiuscunque febris colliquantis. Quod uero totum simul sermoni adiectum est, potest & breuitatem temporis significare, potest nihilominus & loci spatium. Quod enim astrictum est, & in seipsum contractum, simul totum (Græce ἀβρόου) nominamus, contrarium existens distracto atque disperso. Hæc itaque à nostris etiam præceptoribus huc usque fuere interpretata. Quid autem ego sentiam, nunc explicabo. Simul totum, sermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atque ideo adipis renum ostendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipis colliquati, paulatim, & non uniuersim cum urina exeunt, primum colliquatione participata à uenis illi uicinis, deinde ab ijs, quæ continuantur, & rursus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliquati transumptio ad urinas celerrima est, & non paulatim, sed simul tota fit, atque ideo in renibus ipsis dispositionem esse monstratur: cui rei & experientiam inuenies, si diligentius animaduuerteris, consentientem. Cum uero duplex extet scriptura, nam in quibusdam exemplaribus insidens, in quibusdam subsidens scribitur: primam dicimus esse ueriores. Insidet enim semper, quod pingue est, & non subidet. Saneque prioris Aphorismi dictioni magis consonat ista scriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuscunque autem in urinis bullæ insident, morbum renalem, & longum significant. Consentaneum igitur ei, quod dixit, insident, quod deinceps dictum est, Quibus insidens pingue, & simul totum, ijs renum uitium, & morbum esse acutum significatur.

36 *Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant: abscessus quoque exterius futuros expecta. si uero dolores magis circa loca interiora fiant: etiam abscessus expecta futuros interius.*

In prioribus quidem Aphorismis signa docuit, per quæ renum uitia possemus dignoscere: in hoc uero de ijs docet, quos longo tempore scimus morbo renali laborasse, inquit in ipsis futurum abscessum labore, hoc est dolore, cum signis prædictis prægresso circa musculos spinales, quos Græce rhachiazus & rhachitas medici nominant. Duplex autem est horum musculorum genus: unum quidem retro sub cute, totam spinam utrinque complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam spinam extentum, sed solum per partes ad lumbos attinentes. In utrisque autem horum se firmauerit dolor, illic quoque abscessum futurum expecta. Nunquid uero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliquando utrisque, nondum præfinitur: experientia uero hæc omnia fieri ostendit. nam & musculi soli non nunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel posteriores, & exteriores: & sine musculis renes, non nunquam introrsum, non nunquam extrorsum uergente in ipsis abscessu.

37 *Quicumque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si uero cum febre, malum. Curare uero acerbis, & refrigerantibus.*

Quæ uomimus quidem, è gula & uentriculo: quæ uero extussumus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expositores aiunt sub uerbo, euomunt, comprehensos esse & illos, qui ex aspera arteria atque pulmone sanguinem educunt. Atqui salutarem esse hanc passionem, hoc est curari posse, quando ægri non febricitauerint, haudquaquam est uerum. Siquis enim absque febre uel prorsus ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculum imminet, ne curatio fiat: & si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, ut accipiamus uerbum, euomunt, in proprio significato: consideremusque deinceps atque distinguamus, & quid periculo uacet in ipso, & quid cum periculo sit ex febris præsentia, uel absentia. nam illis, qui febre uacant, liquet nullam adesse inflammationem in loco, unde emittitur sanguis. Quare uel alicuius uasis ore adaperto fit sanguis uomitus, uel cum ulcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem, quæ sunt absque inflammatione ulcera facile acerbis. Quæcunque uero cum inflammatione sunt ac febribus, non solum curari non possunt, sed neque in eadem possunt magnitudine permanere. semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

38 *Distillationes in uentrem superiorem suppurantur intra uiginti dies.*

Ventrem superiorem nunc nominat, qui à thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atque ideo in ipsum à capite distillatio fertur per asperam arteriam. Suppuratur autem magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi scribunt) in uno & uigesimo. Semper enim Hippocrates diem uigesimum iudicatorium facit, non uigesimum primum, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendi.

39 *Si quis sanguinem minxerit & grumos, & stillicidio urinae laboret, & dolor incidat in femur, & in uentrem peccinemque: quæ circa uesicam, male se habere significatur.*

A In omnibus fere exemplaribus hic Aphorismus scriptus est: eximere autē ipsum oportet propter alterum, qui prius est dictus, quem nos exposuimus in quarto horum cōmentariorū per hæc uerba scriptum: Si sanguinem mingat ac grumos, & urinā stillicidio laboret, & dolor inciderit in imū uentrem & pectinē: quæ sunt circa uesicā, male se habēt. In proposito autē Aphorismo est ultima scriptura duplex, una, quæ antea scripta fuit: altera talis, Vesicam male se habere significatur.

40 *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum*

Incontinentem quidem nominat linguam, quæ aut infirma est, ita ut non possit integre dēarticulare uocem, aut immobilis, & omnino resoluta: stupore autē elanguentem (Græce ἀπόωληκτοῦ) aliquam corporis partem, quæ re soluta est. Cur uero hæc repente facta, dicat esse melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci consentiunt, recte ab ipso talia indicia sunt prodita: Si timor atq; mœstitia longo tempore perseueret, ex eo melancholia significatur. Aliter autem, melancholicas dicimus esse passiones, cancos, elephantes, scabies, lepras, et uiligines nigras. Sed neq; talium passionū aliquam, neq; illam, quæ ab omnibus nominatur, melancholiam, linguæ incontinentiā uidemus antecedere, sicuti neq; alicuius partis stuporē. Quare superest, ut dicamus, q̄ quemadmodū quartani circuitus causa est humor melancholicus, sic & dictarum passionum, & linguæ incontinentiæ, & partis resolutionis: fieriq; posse, ut propter humoris crassitudinem tales passiones consequantur, quales ex crassa & lenta eueniunt pituita. Nō igitur dicemus simpliciter utrūq; dictorū esse melancholicū, sicuti neq; pituitosum simpliciter, sed pituitosum simul et melancholicum. Additū autē est sermoni aduerbiū, repente, propter mala, quæ paulatim fiunt, ex inflammatione duritiē retinente, & intemperatura difficulter solubili.

41 *Si senioribus supra modum purgatis, singultus superuenerit, non bonum.*

Communis est hic sermo s̄m utrunq; & quatenus omnibus supra modum purgatis non est bonus singultus, & quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

42 *Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.*

Ex hoc sermone manifeste declarat nō omnes febres ex bile fieri. Ostenditq; etiam, q̄ reliquæ omnes exceptis ijs, quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundū hūc sermonē igitur in primo libro Epidemiorū de Melitone scripsit: Balneis usus supra caput. Febres siquidem, quæ ab exustione ac frigiditate factæ sunt, à talibus balneis utilitatem sentiunt, nec minus, quæ ex lassitudinibus fiunt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorem febrilem. Nō tamen, ubi inflāmatio aliqua, aut absq; inflāmatōne humoris putredo igneū calorem accenderit, balneq; utiles sunt, antequam noxiū humores euacuentur aut concoquantur. Verum tales morbos aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabant, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi. In quibus autem sine partis inflāmatōne, putrescentes in uenis humores, febrem accendunt: in illis solis dicebant hominem à febre molestari, & ipsum à febre haberi. Atque in ipsis febrium scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Typhoden, pestilentem, & ardorem nominantes. Hepaticam autem febrem, uel lienosam, aut pulmoniam, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nunc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus, quæ sunt absq; partium inflāmatōne. In pluribus autē exemplaribus nō aqua, sed sudor scribitur, talem habente scriptura intellectum: Si febris nō ex bile ortū habeat, multus sudor à capite defluens febrē soluit. non ex solo capite sudorē fundi dicente Hippocrate, sed à prima parte, quæ subijcitur oculis, de toto mōstrante corpore. Quātū igitur ad hāc scripturā attinet, ij, qui ex bile febricitāt, à talibus sudoribus nihil iuuabuntur: At qui sæpius manifeste soluuntur cū aliæ plurimæ febres, tum in quib. flaua bilis plurima est, Tertiana, & Ardores. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet curationē earum febriū, quæ ex dicto genere sunt, quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel omnino cutis fiūt angustationes. Quod autē à bile dicitur, & de pallida, & de atra bile intelligi potest: nō tñ in his solis ostēdebamus, sed et ob pituitā putrescētē fieri febrē. & in hac sola uidebit Aphorismus nō esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionē in humorē biliosum conuertī.

43 *Mulier ambidextera non fit.*

Ambidexterū Euripides nominat ferrū utrinq; incidēs: circūdextrū autem Homerus Asteropeum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinq; dextrum dixisset. Eodē modo ambidextrū Aristophanes in Tegenitis, utrinq; sinistrum. Hipponax ambidextrū dixit in hoc uersu. Ambidexter enim sum, & non aberrans. Homines itaq; qui ambabus manibus pro dextris utuntur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hūc usq; diem, ob naturæ imbecillitatē. Si. n. ambabus manibus ob neruorum robur ac musculorum quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier utetur: cum satis ipsi esse debeat, si sola dextra mediocriter utatur. Amazonidas quidē ipse inquit māmā dextram exurere, ut plurimo alimento ad manum uicinā proueniente, maior ei uigor adsit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidā tñ aiunt ambidextram dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit.

quibus adhuc magis à ratione deuiant, qui de hermaphroditis inquirunt Hippocratem fuisse locutum, dixisseque mari quidem muliebri pudendum adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

44 *Quicumque suppurati uruntur uel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & faeculentum ac foetidum, pereunt.*

Suppurationes consuevit nominare, non eas tantum, quae sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. praecipue uero suppuratos illos ferè solos nominat, quibus inter thoracem atque pulmonem acruatum est pus: quos urere consuetos esse ueteres, discere licet ex ijs, quae dixit Plato comicus de Cinesia, hisce uerbis: Post hæc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerens crura, tabis nunciis, plurimis escharis corpus inustus ab Euriphonte in concionem prodijt. Quòd quidem pus album, bonum sit: faeculentum uero & foetidum, malum, nemo ignorat.

45 *Quorum hepar suppuratum adurit, si pus purum fluxerit, & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur: si uero, qualis amurca fluat, pereunt.*

Ipse causam dixit, ob quam non nulli pereunt, qui ita se habent, non nulli uero euadunt. Quibus enim in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes: quibus uero usque ad carnem hepatis corruptio pertingit, non absque ratione moriuntur. Quòd autem amurcam omnes nominent fecem olei, & quae talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet unicuique.

46 *Dolores oculorum, post meri potionem, & aquae calidae balneum, uenae sectione curato.*

Hic Aphorismus mihi uidetur ex ijs unus esse, qui fuere interiecti, cum non consentiat uni ex illis, qui antea scripti fuerunt, huic scilicet: Dolorem oculorum meri potio, balneum, uel fomentum, uel uenae sectio, aut medicamentum soluit. quem sanè Aphorismum in sexto exposui commentario, ostensis dispositionibus, in quibus oporteat singula remedia in usum deducere. Propositus uero Aphorismus in una uult dispositione tribus uti remedijs. Si quis igitur nos sciat docere dispositionem, in qua tria hæc remedia conueniant, ei habebimus gratias. Quousque uero exposuerint quidem hunc Aphorismum, quasi legitimum, nos uero non docuerint, quænam sit ea dispositio, eorum expositionibus nullam præstabimus fidem. Quæ igitur dicunt, qui omnino aliquid conantur dicere, etsi mediocrè habent probabilitatem, sunt huiusmodi. In quibus sanguis crassus superabundat, atque ideo euacuatione indiget, melius putant ipsum fundere prius, deinde secare uenam. Fusile autem fiet, si ægri merum biberint, & se balneauerint. Sed eos, qui hæc dicunt, nunquam exquisitè experientia nouisse illa, quæ dicunt, sciunt in artis operibus exercitati. Nam neque uinum, neque balneum tolerat plethorica dispositio absque maximo detrimento. Verum hæc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte compacti sine totius corporis repletionem. Sic enim Asclepiades utitur uino post totius corporis euacuationem pro remedio extentionum. Si uero adsit in toto corpore plenitudo, prius dirumpentur oculorum tunicae inter bibendum atque lauandum. Quare, si absque multitudine dolor fiat propter obstructionem ac compactionem crassi sanguinis, recte quidem lauabunt, & uinum dabunt, non recte autem secabunt uenam. Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenae utentur sectione, non recte autem lauabunt & uinum dabunt.

47 *Aqua inter cutem laborans, si à tussi habeatur, desperatus est.*

Et hoc prius dictum est ab ipso in hoc Aphorismo: Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

48 *Vrinae stillicidium, & mingendi difficultatem, uini potio, & uenae sectio soluit. incidere autem interiores.*

Quòd urinae stillicidium significet urinae stillatim exeuntis emissionem, nomen ipsum ostendit. Mingendi uero difficultas potest, & quæ cum dolore sit, mictio dici potest & quæ cum difficultate aliqua, adeo ut uix uesica operetur. Urinae stillicidium, ipsius urinae acrimonia facit, & potentiae retentiuæ in uesica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, praesertim frigidam. Urinae uero difficultatem, si quidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abscessus, & ulceratio, & inaequalis intemperatura, & spiritus flatuosus. Sin motus quidam difficilis, uel potentiae imbecillitas, uel tumor contra naturam. Ex omnibus autem hisce dispositionibus frigiditatem quidem soluit thoracis, hoc est uel simpliciter uini potio, uel meracioris: atque eam etiam inflammationem, quæ propter obstructionem sanguinis crassioris citra multitudinem facta fuit. Illam uero, quæ cum multitudine sit, inflammationem, adhuc autem & aliam, quæ sine defectu est, & cum potentiae robore, uenae sectio sanat. De eo autem, quod dicitur incidere uenas interiores, dictum est à me & in libro præcedente, in quo hunc Aphorismum exposui: Urinae stillicidium uenae sectio soluit: incidere autem interiores.

49 *Ab angina habito tumor & rubor in pectore superueniens, bonum: extra enim uertitur morbus.*

Et hic Aphorismus antea dictus est per hæc uerba: Ab angina habito tumore fieri in parte colli anteriore, bonum. Exposui autem ipsum in quarto horum commentariorum. Hic igitur uidetur fuisse interiectus, uolente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

A *Quibus cerebrum sphacelatum. i. corruptum est, in tribus diebus pereunt: si uero hos euaserint, sani fiunt.*

50 Sphacelare sæpius in libro De fracturis & articulis, pro corrumpere, usus est. Hic uero non contingit cerebri corruptionem intelligere, cum adiectum sit: Si uero hos effugerint, sani fiunt. Si. n. sphacelus est corruptio substantiæ uniuscuiusq; partis, quæ sphacelari dicitur, non contingit hūc, qui ita ægrotet, per sanari. Nunquid igitur aliquando abutuntur hoc uerbo ad significandū huius dispositionis inceptionem, quæ tamen nondum exacte completa sit: Tale. n. quiddam carnositas etiam partibus accidit, quas gangrænam pati dicimus, cum passio ob magnitudinem inflammationis insensibilitatem, nigritiem, aut omnino morticinium quendam colorem intulit, & cum in hanc dispositionem tendere particula patiens incipit. Sicuti igitur gangrænam ita iam completam, ut pars sit inter mortua, sanare est impossibile, dum uero adhuc fit, possibile: sic & sphacelū. Saneq; partis carnosæ interitum ex magnitudine inflammationis, quem proprie medici gangrænam nominant, Græci sphacelum etiam appellabant. Sic igitur mihi uidetur & Herodotus dixisse coxā Cābylis sphacelari. cerebrumq; ita quispiam diceret sphacelari tantūmodo. Jam uero, ppter quid uelox in eo mors sit, manifestum est, nimirum quia & morbus grauissimus & pars principalis maxime sit. Quod si æger mori tribus primis diebus non anticipauerit, sed ad diem **B** quartum perueniat, sperandum est & morbum declinare, & uires fortes ita esse, ut morbum omnino superare possint.

51 *Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus.*

Tales sermones duo significant, unum, quod de omni re proposita uniuersaliter dicitur, uelut hoc ni loco de sternutamentis: alterum, quod particulatim de quibusdam tantū, uelut hic de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur sermo talis erit: Omne sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, uel humectato eo, quod est in capite inani. quod uerius existit. Non. n. omnis sternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis. n. quidā nares irritantes sternutant. et cum tussis spiritus desubter ueniens ad naris meatus, causa fit sternutamenti. Preterea opinari solum aerem, qui ex capite excernitur, esse, quod sonat, est manifeste falsum. Nam li quido apparet desubter ex pulmone elatus aer uniuersim se comprimente thorace. Sed et antecedente inspiratione fieri sternutamentum, natura aggregante aeris copiam ad sternutamenti generationem, ijs, quæ dicta sunt, astipulatur. Solum itaq; illud sternutamentum, quod habet suæ generationis principium, naturam appetentem excernere flatuosum spiritum ex capite, hoc modo fit, quem docere aggreditur Aphorismus, neq; forte hunc omnem, nam, quod ait, humectato, superfluum est ad sternutamenti generationem. Nam, & si aliquis humor in capite superabundat, non facit tñ sternutamentum, nisi in uentum conuertatur. & hoc manifeste uidetur in multis, qui, licet copiam humoris per nares excernant, non tamen propterea necessario sæpe sternutant. Soli enim ex his ita affectis illi sternutant, quibus mordax est ea, quæ à capite fluit, humiditas, ceu & siquid mordax naribus imponas. sicut enim tussis casus quidam naturalis est ad expurgandas eas quæ sunt in pulmone, asperas arterias, sic & sternutamentum manifeste uidetur expurgare nariū meatus. Duplici autem in ipsis existente perforatione, lata quidem ad os: per meatus uero tenuiores, ad cerebrum: quæ quidem est ad os perforatio, ab eo, qui desubter, spiritu effertur: qui uero ad cerebrum meatus pertingunt, ab illo, qui ab ipso prodit, expurgantur. Atq; si diligenter aduertaris, uidebis sternutamenta, quæ ex capite motus initium habent, leuare caput. Fiunt. n. & rarefactis ijs, qui sunt in capite, humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipsis accidit concalectis. Calefiunt autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant superfluitates aggregatæ. Cum igitur ait, Calefacto eo, quod est in capite, inani, maxime quidem intelligē **D** dum est de eo, quod est in uentriculis cerebri: adhuc autem et de illo, quod ipsum ambit exterius. facile est enim & illi per cerebrum primo quidem ipsos uentriculos, inde uero nares subire. Quia uero repente totus simul erumpit, sonitum edi Hippocrates inquit. Est autem commune hoc, unum decunq; uenerit, siue ex pulmone elatus, siue ex capite delatus.

52 *Quicumq; hepar circūdoleat, ijs febris superueniens soluit dolorem.*

Verbum, superueniens, indicio est, qd prius, cum circūdolebant ipsi, nō febricitabant. Si igitur hepar uehementer dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter spiritū flatuosum, tumq; non aderat ipsis inflāmatio, alioqui omnino febricitassent: par igitur est, qd flatuosus spiritus sit causa doloris in ipsis. Dolet etiam hepar propter obstructionē, uerum mediocriter, & cum quodam ponderis sensu potius, quam uehementis doloris. Dolor autem uehemens propter flatuosum spiritum, uel inflammationem, maximam scilicet aut suppuratam, accidit.

53 *Quibus à uenis sanguinem mittere confert, ijs uere uenam oportet secare.*

Hic Aphorismus pars est eius, qui prius dictus fuit in hæc uerba: Quibus medicamentum epōtum, uel uenæ sectio confert, ijs uere secare uenam, uel purgare medicamento opus est. Atq; ideo in quibusdam exemplaribus non est ascriptus omnino; id quidam libri huius expositores sciunt,

bisq; ipsum scribunt: non nulli uero neq; mentionem eius omnino fecere. Non admirari uero illos non possis, qui non modo bis eundem scribunt Aphorismum, uerum etiam in eisdem commentarijs eum exponunt, nulla facta significatione, q; ijs, qui antea scripti fuerunt, quidam sunt ex toto idem, quidam uero ex parte, cuiusmodi hic est. Quidam igitur uisum fuit uel ijs, qui hos adiecere Aphorismos circa finem libri, uel ipsi Hippocrati, ut bis de eisdem faceret mentionem, uel quibusdam expositoribus, qui unum Aphorismum bis exposuerunt: Deos testor me non posse coniectari. Nam neq; scriptorem ipsum Aphorismorum credibile est tantarum rerum obliuione fuisse correptum, praesertim talis cum fuerit, qualem in omnibus fuisse Hippocratē nouimus: neq; illorum, qui apposuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem tantam cogitare possumus, ut propterea bis eadem ascribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expositores admirari, qui cum bis eosdem exposuerint Aphorismos, ne hoc quidem ipsum adiecerunt. secundam se expositionem facere: multoq; adhuc magis illos, qui de eisdem differentes scripsere expositiones in ijs, quæ circa finem, ab illis, quæ per initia dixerant.

54 *Quibus inter uentriculum & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum neq; ad alterum uentrem: ijs per uenas ad uesicam pituita uersa, soluitur morbus.*

Non absque ratione mihi uidetur dubitare Marinus, impossibile existimans inter septum & uentriculum pituitam constitui. Defluet enim deorsum usq; ad ossa pubis. Neq; etiam fieri posse arbitratur, ut in uenas trañciatur, sicuti in aqua inter cutē, tenuis & aquosus humor transsumptus excernitur per urinas. Quare accipiendum esse inquit: inter septum & uentriculum, pro eo, quod est inter proprium septi corpus, quod carnosum est, & peritonæi, hoc est interioris membranæ abdominis, uerticem. Verum, et si ita intellexerimus o Marine, transsumptionem ad uenas, similiter tñ dubitabimus. Nam, si pituitā hinc ad renes per uenas ire est possibile, neq; ex eo spatium, quod est sub membrana abdominis interiore, est impossibile. Adde, q; omnino improprium foret uentriculi appellationis abusus. Nihil. n. est simile uentriculo & membranæ abdominis interfori, cuius gratia eandem participant appellationem. Melius est igitur ita intelligere, sicut omnes intellexerunt, illud spatium ab eo dici, quod est quidem infra septum, sed intra eam membranæ abdominis interioris partem, quæ ad epigastrium attinet: Et considerare, an possibile sit illud, quod dicit, cū sciamus, q; uiam semper materiæbus inuenire naturam Hippocrates opinatur, quando ualida fuerit, etiam si quam maxime sint crassæ, & per angusta foramina debeant permeare: quando & in ossibus fiant, inquit abscessus. Videmus autem & humorem illum, qui est inter thoracem atque pulmonem, in suppuratis expui cum tussi: non nunquam uero & per cutem sanam existentem excidere sanguinē in ossibus, quæ fracta occalluerūt. Non igit neq; in ea, de qua nūc Hippocrates dixit, pituita impossibile prorsus oportet arbitrari ad urinæ uias fieri transsumptionem. Verum & hoc ipsum agi à natura cōtingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodū pus in suppuratis.

55 *Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur.*

Aptissimū hepar est uesicas quasdam aqua plenas, hydatidas Græce appellatas, in ea, quæ ipsum ambit exterius, membrana generare. Videtur itaq; & in iugulatis animalibus hepar his aliquādo plenum. Si quando igitur contingat eas uesicas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris, epigastrio, id est parti supra uentrem positæ, respondentē, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentū autem non potest aqua effluere, nisi aliquo modo ipsum exedatur. est. n. solidum & firmum undequaq; ita ut nihil in ipsum ex aliqua parte possit incidere, nisi ex uentriculo, colo, ac liene, illisq; partibus, unde ipsum enascitur. Vel igitur uult omentū exedi, qua parte uicinum est hepatis, hoc est dextra: uel in omentum intelligere oportet, hoc est ad ipsius locum. Ventrem autem aqua impleri, non de illo uentre dictum est, in quo cibi recipiuntur, sed de tota cāuitate, quæ est infra thoracem: secundum quod significatū, uentrosi nominantur, & mulieres dicuntur gestare uentrem. Mori autem eos, quibus hoc in loco aqua colligitur, considerandum, an perpetuo sit uerum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutē laborantes, nec, quamuis hic locus ipsis aqua repleatur, impossibile est, sicut in illis per medicamenta aquositates purgantia, & per epithemata, hoc est impositiones, eorū, quæ uim habent ciendi urinæ, & in uapores soluendi humorem talem, sic & in his fieri curationem.

56 *Alyce, id est anxietudo, oscitatio, horror: uinum æquale æquali potum soluit ægritudinem.*

Solœcophanes uisa est quibusdam rationabiliter figura sermonis, atq; ideo non nulli casu accusatiuo scripsere: Anxietudinem, oscitationem, horrorem, uinum æquale æquali potum soluit. Nihil autem refert ad praesens, utrauis scriptura Aphorismus exponatur. Primū. n. illud scire nos oportet, q; alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde, quæ sit faciens hunc casum dispositio. anxios igitur illos sanos dicunt, qui semper praesentibus molestatur, & ab uno negotio atq; actione ad aliam transeunt. Eodem modo & agros illos, anxios esse, qui accubitus non ferentes, iacendi figuram euariant, quia semper praesens aggrauat eos. Hoc uero praecipue illis euenire consuevit, quib. in ore uentriculi (quod abutentes uocabulo, saepe solent stomachū nominare)